

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Antonii De Escobar Et Mendoza, Vallisoletani,
Societatis Iesv Theologi, Vniversæ Theologiæ Moralis,
Receptiores Absqve Lite Sententiæ nec-non
Problematicæ Disquisitiones ... Tomus ...**

Lugduni, 1652-1663

Caput 32. Circa imponentiæ impedimentum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80577](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-80577)

Hortad. d. 10. diff. 4. Trullench. l. 7. c. 9. dub. 16.
numer. 15.

Profecdo, vt probabiliorem admodum secundam sententiam esse affirmem, sufficit mihi scire, huiusmodi matrimonium haud esse apud omnes nationes interdictum. Nam Valerius Max. l. 5. cap. 7. & Plutarchus in vita Demetrii referunt, Seleuchum suo filio Antiocho tradidisse in matrimonium Stratonicem propriam vxorem: ac id factum ipse Valerius laudibus effert, & 3. Reg. 2. Adonias filius David petiit Abisac Sunamitidem in vxorem: & illa erat Davidis vxor, vt constat ex 2. Reg. vii. signum ergo est, id matrimonium non esse iure naturæ interdictum.

DVBIVM CIII.

An affinitas ex matrimonio orta dirimat, naturali iure coniugium in primo linea transuersa gradu?

IN primo gradu dirimit. Vt si quis ducat vxorem fratris: vel si femina nubat suæ sororis viro. Quia inter Fratrem, & Sororem est iure naturæ irritum matrimonium. At vxor fratris reputatur, ac soror, ut potè quæ per matrimonium effecta est in vna caro cum fratre. Et quia Ioannes Baptista Mar. 6. grauiter increpauit Herodem, quod vxorem fratris sui duxisset. Et D. Chrysost. hom. 41. in Mar. Philippum tunciam obiisse. At Herodes Gentilis lege Mosis non adstringebatur, sed sola naturali. Sic Palud. in 4. dist. 37. q. 1. a. 5. D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 11. & 14. Et Auctores existimantes, omnes gradus Leuit. 18. prohibitos obligare nunc, eo quod lege quoque naturali sint interdicti, quos refert Sanch. l. 7. d. 5. n. 5.

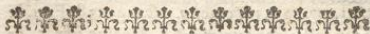
Nullus gradus affinitatis in linea transuersa adeo est prohibitum iure naturæ, vt eo attentio irritet matrimonium: quamvis aliquam præ se ferat naturalem indecentiam, nisi causa aliqua iusta coonestetur. Quia Innocentius III. c. fin. de diuor. cum infidelibus recens conuersis dispensauit propter eorum infirmitatem, vt matrimonii initis cum relictis fratrum vterentur. Et Alexander VI. dispensauit in eodem gradu cum Lusitanæ Rege. Et Iulius II. cum Henrico VIII. & Catherina Regibus Angliæ. Et postea Clemens VII. consultis totius Orbis illustribus Vniuersitatibus, & maturissimo inito consilio auctoritate Pontificia decreuit fuisse legitimam dispensationem. Quod decretum refert ad verbum Castro l. 1. de lege pæn. c. 12. & multi viri doctissimi in huius veritatis confirmationem varios tractatus edidèrunt. Certe arctius est vinculum inter consanguineos in secundo gradu lineæ transuersæ, quam inter affines in primo gradu eiusdem lineæ: illi enim ab intrinseco per eiusdem sanguinis participationem coniuncti sunt: hi vero quasi ab extrinseco. At inter illos non est irritum iure naturæ matrimonium, sed solo Ecclesiastico, vt constat ex c. Gaudemus, de diuor. Ita Sanch. l. 7. d. 66. nu. 11. multos citans Doctores. Basil. l. 7. c. 3. 4. n. 3. Hortad. d. 10. diff. 3. Bonac. q. 3. de impedim. pun. 12. n. 7. Valerius in differ. verbor. dispens. differ. 6. n. 1. 2. 3. & 4. alij apud ipsum Caiet. tom. 1. Opusc. Eschob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

tr. 13. de coning. cum relictis fratris ad Reg. Angl.

Certe vt hoc vnice verum existimemus, ac primam partem, vt falsam omnino repellam mihi sufficit Iacobum virum Sanctissimum Liam, & Rachelem sorores duxisse. Gen. 29. Et Iudam eidem mulieri duos fratres in viros dedisse. Gen. 38. Et Deuter. 27. iubere legem veterem, vt frater duceret fratris sine liberis obeuntis vxorem. Verum quamuis hæc sacra monumenta non extarent, me omnino conuincerent tractatus tot doctissimorum virorum in fauorem matrimonij Henrici VIII. cum Catherina editi: qui ob id irritum esse contendebar, quod Pontifex non potuisset in lege naturæ dispensare: cum ea prius fratri suo nupsisset.

461

Hoc mihi vnice certum.

CAPVT XXXII.

Circa impotentie impedimentum.

Si forte coire nequibus.

DVBIVM CIV.

An validum sit matrimonium initum inter impotentes, cognita impotentia naturali: perpetua cõuendi, dummodo ad casum viuendum, & sine ordine ad copulam celebretur?

RECOLO ex section. 1. impotentiam esse duplicem, alteram ad copulam, seu ad valis penetrationem, emissa ex sect. 1. sonemque veri seminis intra vas: alteram ad solam generationem, ob seminis infecunditatem. Certe quælibet impotentia ex hisce potest esse perpetua, & temporalis. Vel absoluta in se sine respectu ad has, vel illas personas: & respectiua, id est, cum respectu vnus, aut alterius personæ, non omnium. Alia est naturalis, quæ prouenit ex defectu aliquius naturaliter requisiti: & alia artificialis, quæ potest ex dæmonis arte provenire. Equidem illa impotentia censeretur perpetua, cuius impedimentum nequit auferri humana industria, absque miraculo, aut absque aliquo præter naturali medio: aut absque vitæ periculo: aut absque peccato. Quia quod fieri nequit nisi aliquo ex his mediis, id nec ius, nec ratio fieri posse dicat, sed respuit. Illa vero impotentia censeretur temporalis, cuius defectum, aut impedimentum humana industria, absque miraculo, absque periculo corporali, absque peccato valet auferri. Cæterum certum est impotentiam perpetuam ad copulam matrimonium dirimere: secus vero temporalem, quamuis sit naturalis, & absoluta. His præmissis, quæserim, an quando contrahentes non latet impotentia alterius, vel vtriusque, possint valido matrimonio colligari, solummodo ad fraternam gerendum societatem?

Possunt valido colligari coniugio. Quia ideo impotentia ignorata dirimit matrimonium, quod cum sit contra præcipuum matrimonij finem, tollit virtualiter consensum.

462

Nonnulla ex sect. 1. recolo.

463

Validum est.

Y 2 Quæ

Quæ ratio profus cessat, ubi impotentia fuit præcognita. Et quia quamvis filiorum procreatio sit præcipuus matrimonij finis: at non est ita necessarius, quin absque illo possit esse validum. Potest enim contrahi propter solam societatem, & animorum coniunctionem, eritque validum matrimonium, sicut fuit inter D. Iosephum, ac Deiparam. Vnde constat, non desiderari consensum in carnalem commixtionem ad coniugij veritatem. Quod si dicas, actum non requiri bene tamen potestatem. Contrà, quia cum potestas, non sit propter se, sed propter actum, frustra esset. Si ergo actus non est necessarius, neque erit necessaria potestas. Sic Magist. in 4. dist. 34. cap. 1. D. Thom. in 4. dist. 36. quæ. unic. art. 2. ad 4. D. Antonin. p. 3. tit. 1. cap. 2. §. 3. Veracr. p. 1. spec. art. 38. Petr. de Soto lect. 5. de matrim. cap. 8. Medina libr. 5. de contin. cap. 74. & alij, quos refert Sanch. citandus, & refert, ac sequitur Basil. lib. 6. cap. 56. 57. 58. & 59.

464
Non est validum.
Minime possunt, valide coniugium inire. Quia ea coniunctio repugnat corporum mutuae traditioni ad vltim coniugalem, in quo matrimonij consistit essentia. Cum enim vltus is sit impossibilis, non potest dari ad illum obligatio. At ubi contractus essentia non potest reperiri, nequeunt contrahentes cedentes iuri suo, efficere, ut is contractus valeat. Nemo enim potest ad impossibile obligari, etiam altero obligationem admittente. Ita Sanch. lib. 7. d. 97. num. 2. Abul. 3. Reg. 2. quæst. 26. Bassol. in 4. dist. 3. quæ. unic. art. 2. Palac. ibi, d. 1. concl. 2. Ledelm. 1. p. 4. quæ. 60. art. 1. Veracr. p. 1. spec. art. 38. concl. 7. Valent. 4. p. d. 10. q. 5. pun. 3. Henriq. l. 1. c. 10. Tolet. l. 7. c. 12. n. vlt. Sà v. Matrimonium, ubi de imped. impot. n. 14. Valq. 3. p. d. 125. cap. 7. Hurtad. d. 2. diff. 4. Torres in sum. p. 2. cap. 118. dub. 4. & 7.

465
Idem existimo, & pluribus addis io.
Existimo, huiusmodi matrimonium nullo modo valere. Quia Sixtus V. in motu proprio circa Eunuchorum matrimonia edito, expressis verbis decernit, matrimonia cum iis scienter contracta esse irrita: eo quod impotentes sint. Fateor quidem, non desiderari ad matrimonij valorem, coniuges habere animum vacandi copulæ coniugali ad sobolem procreandam: at necesse est, ut tradant sibi mutuam ad copulam potestatem, quæ traditio coniugi impotenti impossibilis est. Verùm hæc traditio inuenta est in Deiparæ cum D. Iosepho coniugio. Itaque licet possit verum matrimonium iniri ob animorum coniunctionem, ac mutuam societatem, at est necesse, ut seruetur essentia, nempe potestatis traditio. Porro quando ab initio cognita impotentia, antequam celebrent matrimonium, volunt vir, ac femina non vero matrimonio colligari, sed quoddam societatis vinculum inire, quo simul habitantes ad mutua sese obsequia obligent, ut femina inferuiat viro, & hic illi alimenta exhibeat, licitum est, dummodo periculum incontinentiæ non adsit. Quia si possunt alios contractus civiles inire inter se, & hunc poterunt. Caterùm cognita post matrimonium bona fide contractum impotentia, & consequenter matrimonij resecrata nullitate: poterunt contrahentes instar fratris, & sororis ad solam vitæ societatem sic permanere. Habetur expresse cap. Consolationi, de frigid. & cap. 2. §. 3. quæ. 1. & motu proprio. Six-

ti. Non tamen licebit eis tādibus vacare, qui soluti non licent: eo quod coniuges minime sint. Vnde nullatenus sic persistere debent, quando incontinentia huiusmodi laborant. Lege Sanctorum citatum, num. 4.

DVBIVM CV.

An impotens, qui sua impotentie consensu deceptus feminam ipsam ducens, teneatur eam ut sororem habere, & ei alimenta impertire?

Tenetur profectò. Quia fraus non debet ei patrocinari. Et quia ca. Consolationi, de Tenetur qui, frig. sic dicitur: Romana tamen Ecclesia consuevit, in consimilibus iudicare, ut quas tanquam uxores habere non possunt, habeant, ut sorores. Quæ verba præceptum videntur imponere: cum per sententiam istam, nec poenalem, nec falsæ præsumptioni innitentem cogat ad hoc Ecclesia. Sic Glossa cap. 2. vers. idcirco, & cap. penult. in fine quæ. 1. Rol. verb. Impedimentum, impedim. 15. num. 10. Syluest. verb. Matrimonium 8. quæ. 16. Armil. verb. Matrimonium, numer. 52. Turcer. 3. quæstion. 3. in sum. numer. 7. conclus. 4. Montalu. lib. 1. titul. 9. part. 4. verb. Mas como. Et id asserunt esse verum, quamvis potens iam ad alias nuptias transferit Montalu. Rol. Syluester, Armil.

467
Non tenetur.
Non tenetur, nec id decipientiæ feminam citata lege præcipitur. Quia cum re vera id matrimonium sit irritum, non est, cur obligetur vir, eam feminam tanquam sororem habere, & alere. Eo namque Cap. non dicitur, si sententiam ferre Ecclesiam præcipiendo, sed omnino dissolvendo matrimonium, ac permittendo huiusmodi cohabitationem, si communi consensu eam illi elegissent. Ita Sanch. lib. 7. d. 97. num. 10. Glossa cap. Laudabilem, verb. Quod si ambo, de frigid. & malefic. Anton. ibi, num. 16. Alexand. de Neuo num. 11. Præposit. num. 6. Hostien. sum. eodem titul. §. Quæ impotentia. Veget. rom. 2. sum. capite 34. casu 113. Supplement. Pilanæ verb. Impedimentum, impedimento 15. numero 9. Leander tractat. 9. disp. 21. quæst. 7.

468
Huiusmodi.
Verius existimo, textum illum capitis Consolationi, præceptum minime continere, sed permissionem. Attamen si huiusmodi deceptio graviter femina læsa fuerit, iudico alio ex capite debere virum decipientem ei læsioni satisfacere. Aptæ vero in hoc casu satisfactio erit, eam ut sororem recipere, & alere, modo periculum inficiendæ conscientie non adsit.

DVBIVM CVI.

An si uterque coniux initio matrimonij tempore noverant impotentiam: teneantur, tanquam fratres coniungere?

469
Tenentur quidem ita, ut neutri liceat, altero inuito, resiliere. Quia cum huiusmodi quidem contra

Sectio II. Dubia, De Impedimentis. 257

contractus non possit vim matrimonij habere, videtur ad id obligare, quod potest, nempe ad vitam locorum, ac fratrum peragendam. Sic Innocent. cap. Consultationi, numer. unic. de frigid. Anton. ibi, num. 2. Abbas num. 2. Neuo numer. 3. Alberic. in Dictionar. litter. I. verb. impedimentum, impediment. 15. Monald. sum. tractat. de matrimon. tit. Qualiter, & quando fiat diuortium propter impediment. coeundi. Rosel. verb. Impedimentum, impedim. 15. num. 10. Syluest. verb. Matrimonium, 8. qu. 16. dicto 5. Arnil. verb. Matrimonium, num. 12. & alij.

470

Non tenentur

Minime tenentur. Quia non fuit mens contrahentium ad eam cohabitationem fraternam se obligare, sed ad verum matrimonium. Quare cum verum matrimonium minime coarctetur ob dirimens impedimentum, nulla in se confurgit obligatio. Ita Gloss. ad cap. Consultationi. Richar. in 4. dist. 3. question. 2. artic. 2. Nauar. sum. cap. 22. num. 60. Barthol. a Ledesm. de mar. dub. 48. concl. 1. Mann. tom. 1. sum. cap. 23. num. 1. & alij, quos refert, ac sequitur Sanchez libr. 7. dub. 97. num. 12.

471

Existimo nullatenus esse præceptam

Existimo nullatenus esse præceptam eo cap. Consultationi, hanc fraternam cohabitationem, vti dubio 105. expressi. Sed permissam solummodo esse. Vnde quando ab initio, cognita impotentia volunt vir, & femina non vero matrimonio colligari, sed quoddam societatis inire vinculum, quo simul habitantes, ad mutua sese obligant obsequia, vt verbi gratia, femina inferu at viro, & hic illi alimenta ministrat: dixerim, id licitum esse, dummodo periculum incontinentie non addit, nec scandali occasio. Quia cum possint, alios contractus ciuiles inter se inire, non est: cur hic eis sit interdicens, impotentia enim soli vero matrimonij contractui obstat. Et quia si comperta matrimonij nullitate, possunt sic permanere, cur non à principio sic conuenire poterunt: cum in vtrouque euentu nullum sit coniugale vinculum, ac idem sit periculum?

DVBIVM CVII.

An satis sit ad matrimonij valorem potentia penetrandi vas, si seminandi intra illud desit potentia?

472

Actis est ad valorem matrimonij

Actis est ad valorem matrimonij. Quia illa adhaesione, ac membri intromissione videntur coniuges vna fieri caro: & absolute potentia est ad copulam. Vnde valde senes qui semen non possunt emittere valide contrahunt. Sic Emanuel Sà ex quibusdam Doctoribus, licet ipse non id absolute tenere videatur. Ait enim verb. Matrimonium, de impediment. numer. 14. Quidam aiunt sufficere copule potentiam, etiamsi desit seminatio. Certe valde senes contrahere solent. Gloss. ad cap. Hi qui, 32. question. 7. Hugolin. de matrimon. cap. 19. & alij, quos tacito nomine, refert Hurtad. dub. 22. diffi. 5.

473

Non est satis

Non est satis. Quia de ratione matrimonij est traditio potestatis corporis ad copulam coniugalem. At non reputatur coniugalis copula deficiente seminis immisione intra vas. Coitus Escob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

enim solum est via ad actum coniugalem perficiendum. Ita Sanch. lib. 7. disp. 92. num. 7. Paludan. in 4. dist. 34. qu. 2. art. 1. concl. 2. num. 8. Sotus ibi, q. vni. a. 2. Henric. l. 1. c. 10. n. vlt. Valent. p. 4. d. 10. q. 2. pun. 3. Tolet. l. 7. c. 12. qu. 2. Bonac. qu. 3. pun. 13. a. n. 14. Coninch. d. 3. dub. 7. Hurtad. citat. Torres sum. p. 2. c. 18. dub. 1. concl. 3. Palaus d. 4. punct. 14. §. 2. num. 1.

474

Hoc tenet

Certe ad matrimonij valorem non satis est potentia vas femineum penetrandi, sed desideratur seminandi intra illud potentia, quare potens coire, impotens tamen perpetuo ad semen emittendum in vas, vel quia nullo modo seminat, vel quia præ nimio calore, ita præpropere, vt vas expectare nequeat, est matrimonij incapax, si id vitium ita sit perpetuum, vt medicaminis nullius ope tolli possit. Quia ad matrimonij valorem requiritur copula, per quam coniuges vna caro efficiantur, vt constat ex c. Landabilem, de frigid. & malefici: ibi: Vtrque inuicem diuortio, quod nunquam per carnis copulam vna caro esse si fuissent: & tunc videtur, quod mulier possit, ad secundas nuptias conuolare.

DVBIVM CVIII.

An sufficiat ad matrimonij valorem, si vir non valeat emittere semen intra vas, sed tantum in ore vasis?

475

Sufficit quidem

Sufficit quidem. Quia facile semen illud non semel ad matricem eius naturali vi attrahitur, vnde possunt coniuges vna effici caro, & ad id gerendum, coniux arte iuuari potest. Sic Hostiens. sum. tit. de frig. §. Qualiter, & quando, n. 13. Alberic. Dictionar. lit. I. v. Impedimentum, imped. 15. Astenf. p. 2. sum. l. 8. tit. 37. art. 1. q. 5. Brunel. de sponsal. concl. 28. limitat. c. n. 22. Hi quidem omnes de hoc dubitant, & Pontificem consulendum docent. Et in hanc partem licet dubius inclinat Auctor Suppl. Gabr. in 4. dist. 34. quæstio. art. 1. notab. 4. Dubitat etiam Borrillong. ibi, quæstio. art. 1. diffi. 2. & tenet Hugolin. de matrim. cap. 19. num. 1.

486

Minime sufficit

Minime sufficit. Quia huiusmodi seminatio per se non efficit, vt coniuges fiant vna caro, id est principium vnus carnis: etiamsi per accidens aliquando sufficiat, si forte virtute naturali matricis aliquando pars aliqua seminis sufficiens ad generationem intromittitur. Certe potentia ad sic seminandum est moralis impotentia, dum nequeat absque peccato fieri. Ita Hurtad. d. 2. diffi. 3. Palaus d. 4. punct. 14. §. 2. num. 1. Sanchez l. 7. d. 99. num. 37. Candid. di. quæstio. 28. art. 13. dub. 10. Leand. tractat. 9. d. 21. q. 10. & alij communiter.

477

Hoc mihi fuit

Certe si femina sit adeo arcta, aut vir ita debilis, frigidus, vel calidus, vt nequeat cum femina coire semen intra vas emittendo, sed foras emittat, licet arte aliqua absque viri penetratione sit intra vas receptum, aut per matricis attractionem: si hoc impedimentum, & immitendi semen intra vas, sit perpetuum, & immedicabile: nullum est matrimonium. Quia verificatur, virum huiusmodi esse impotentem ad seminandum intra vas. Verum hæc impotentia nunquam alias posset matrimonium dirimere, quippe semper posset semen illud arte aliqua intra

Y 3

intra

intra vas foemineum immitti. Monuerim Candidum, & Hurtado meum non satis consequenter hæc asseruisse, cum sustineant talem congressum sufficere in casu singulari ab eis assignato, ad hoc, ut fiant qui gesserint, una caro, & contrahant affinitatem. Iuste ergo obne-
gant id sufficere ad matrimonij validitatem: sed debent suam de affinitate reformare asser-
tionem.

DVBIVM CIX.

*An validum sit matrimonium, si vir semi-
net intra vas, femina vero sit ad semi-
nandum impotens?*

478 *N*on est validum. Quia semen foemineum
necessarium est ad generationem. Sic Har-
rad. d. 2.2. diff. 5. & multi Doctores, supra citati
asserentes feminis foeminei ad generationem
necessitatem.

479 *V*alidum est. Quia foemineum semen non
est præcisè ad generationem necessarium, et si
valde conferat. Ita Nauar. l. 4. consil. tit. de frigi.
& malef. conf. 3. n. 12. & 13. Veracr. p. 1. spec. a. 38.
concl. 9. Gutier. qq. canon. l. 1. c. 16. num. 16. & 17.
Henriq. l. 12. c. 7. n. 4. D. Th. 3. p. q. 3. 1. art. 5. ad 3.
Ledelm. Barbof. quos sequitur Sanch. l. 7. d. 9. 2.
n. 9. Candid. diff. 28. a. 13. dub. 9. Didac. Nar-
bon. anno. 6. p. q. 4. n. 10. Luis. Torres, & Palaus,
quos refert, & sequitur Leand. r. 9. d. 2. 1. qu. 11.

480 *E*quidem existimo, matrimonium valere, si
vit seminare intra vas possit, ac femina capax
sit seminis recipiendi, licet ipsa impotens sit ad
feminandum. Non tamen hoc est adeò certum,
cum innitatur illi principio philosophico, se-
men foemineum non esse ad generationem ne-
cessarium, cuius oppositum est probabile. Ast
quia probabilius est necessarium non esse, se-
cundam sententiam probabiliorum esse exi-
stimo.

DVBIVM CX.

*An Eunuchus valide possit matri-
monium inire?*

481 *Q*uando Eunuchi solùm altero sunt testi-
culo orbat, nemini dubium est, eos aptos
esse ad matrimonium. Quia verum semen, ido-
neumque generationi emittunt. Difficultas au-
tem est de Eunuchis utroque testiculo caren-
tibus, emittentibus tamen semen: an possint
validum coniugium inire?

482 *P*ossunt quidem. Quia verè copula semine
intra vas emisso, quamvis inefficaci ad genera-
tionem, contenta est, ut in sterilem copula eue-
ni. Et quia hi satisfacere valent foemineæ con-
cupiscentiæ, unde obtinetur secundarius ma-
trimonij finis. Certe primarius scilicet genera-
tio prolis ad eius valorem non desideratur, ut
in sterilibus constat. Sic Alex. de Nevo conf. 9.
n. 4. Palud. in 4. dist. 34. q. 2. a. 1. concl. 2. num. 8. D.
Antonin. p. 3. tit. 1. c. 12. §. 2. Syluest. v. Matrimo-
nium, 8. q. 19. dicto 7. Veracr. p. 1. spec. a. 38. concl.
6. Barth. a. Ledef. dub. 48. concl. 3. & alij.

Eunuchi utroque testiculo orbat sunt ma-
trimonij incapaces, ac proinde irritum est ma-
trimonium ab eis initum. Quia ad matrimonij
veritatem desideratur potentia verum semen
intra vas foemineum emittendi. At Eunuchi
quamvis membrum erigant, ac quandam ma-
teriam aquosam emittant: ea tamen non est
verum semen, nec eiusdem cum vero semine
rationis. Vnde merito Sixtus V. Eunuchorum
coniugia iam contracta irrita fuisse, ac nulla
iussit declarari, motu proprio edito anno 1587.
quem referunt Petr. de Ledef. & Gutier. citan-
dum hic qq. canon. l. 1. c. 16. n. ult. Me verò q. 58.
a. 1. dub. 3. quod excitat circa solut. ad 3. Sanch.
l. 7. d. 9. 2. c. 17. Basil. l. 7. c. 67. & 68. D. Tho. in 4.
dist. 34. Sotus q. vii. art. 2. Victor. de mar. n. 283.
Henriq. l. 11. c. 10. n. ult. Tolet. l. 7. c. 12. n. 2. Valent.
to. 4. d. 10. q. 5. p. n. 3. Mann. to. 1. sum. c. 125. num. 2.
Vega. tom. 2. sum. c. 34. casu 113. Cornejo d. 7. dub.
36. & alij.

Existimo, hodie dubitari non posse post mo-
tū proprium Sixti V. Eunuchos veri matrimo-
nij esse incapaces: nec posse primam senten-
tiam sustineri: imo nunquam validum fuisse
huiusmodi matrimonium. Quia Sixtus non dis-
soluit ea matrimonia, sed declaravit nonquam
fuisse valida, ibi: *Eos ad matrimonia contrahenda
inhabiles aut horitate nostra declares, & tam lo-
corum Ordinariis, ne huiusmodi coniunctiones de
cetero fieri quoquomodo permittant, interdicas:
quam eos etiam, qui sic de facto contraxerint, sepa-
rari cures: & matrimonia ipsa si de facto contra-
cta nulla, irrita, & invalida, fuisse decernas.* Ad-
dō, a tempore Sixti Eunuchismum esse impedi-
mentum iure etiam positivo introductum im-
pediens, & dirimens matrimonium etiam ad
caste viuendum contractum.

DVBIVM CXI.

*An si daretur Eunuchus virum emittens semen,
valide posset matrimonium inire, attento na-
tura iure, post Sixti V. motum pro-
prium?*

483 *N*on posset quidem. Quia licet iure nature
non esset inhabilis, motu Sixti V. inhabi-
lis existit. Sic Henriq. l. 12. c. 8. n. 1. lit. R. profatus: *Sic etiam
rarus aliquis reperitur, qui emittat verum semen, est inhabilis,
quamvis sterilem, & possit satiare foeminam in re-
medium concupiscentiæ, hic non esset iure natu-
re, sed decreto Sixti V. inhabilis.* Quod autem
id casu contingere possit, docet Ialon apud
eundem Henriquez littera C, affirmans, quan-
doque accidisse ex naturæ vi, ut spado gene-
raverit.

484 *P*osset omnino. Quia si naturæ iure habilis
est ex decreto Sixti non redditur inhabilis. *Petr. ex vi
decreti, &
natura sit
habilis.*
Nam Pontifex in eo motu proprio nil nouum
statuit, sed solùm ius antiquum, & naturale
declaravit: ut constat ex illis verbis: *Autho-
ritate nostra declares.* Item quia non sola
matrimonia in posterum contrahenda irri-
tauit: sed etiam iam contracta. Quod Pon-
tifex gerere non posset, si valida fuissent.
Quare mens Pontificis fuit declarare, at-
tento omni iure matrimonia Eunuchorum
esse irrita, ac eos semper fuisse matrimo-
nij

Seçt. II. Dubia De Impedimentis. 259

nij incapaces, vtpotè qui verum semen haud possent emittere. Caterum admissa hypothefi impossibili, quod daretur rarus Eunuchus veri feminis emittendi compos, is non excluderetur iure antiquo à matrimonio, ac subinde nec eo motu proprio Sixti, qui quidem nihil denuo statuit, sed solum ius antiquum declarat. Quare qui asserunt eunuchos qui seminare vere possunt, esse ad coniugium aptos, verum dicetis, quod supponunt, esset verum. At cum sit impossibile eos verum semen emittere, iure optimo Sixtus in vniuersum eunuchorum vtroque testiculo carentium conjugia esse irrita declarauit.

DVBIVM CXII.

An femina Eunuch (sa sit ad matrimonium habili incundum?

⁴⁸⁷ *Sum. i. apta coniug.* **S**uppono feminam quando castratur, inhabilem manere ad semen verum emittendum, & requiro, num apta sit ad matrimonium contrahendum? Minime est apta. Quia sicut Eunuchus aptus non est, eo quod verum semen emittere non valeat, nec Eunuchissa apta erit, verum semen impotens emittere. Sic Hurtad. dub. 12. diff. 5. & alij citati à Leandro rr. 9. dub. 3. quæstion. 24. Diana 4. part. rr. 11. & 12. res. 43. & alij.

⁴⁸⁸ *Eti. coniugio apta.* **A**pta est omnino. Quia & si non parum confert ad generationem feminæ semen, non tamen est simpliciter necessarium. Ita Luisi. de Torres in sum. part. 2. quæstion. 118. dub. 16. & alij, quos refert & sequitur Leander ubi supra.

⁴⁸⁹ *Hic probabili.* **M**e facile ab hac quæstione expeditio affertur. Eunuchissam feminam aptam esse coniugio, licet ad verum semen emittendum sit inepta. Quia probabilius reputo, non requiri feminæ semen ad fetus procreationem.

DVBIVM CXIII.

An senes valde decrepiti sint ad incundum coniugium habiles?

⁴⁹⁰ *Non sunt habiles.* **H**abiles non sunt. Quia sunt inepti ad copulam aptam generationi. Sic Portius in sit. de nupti. in principio. col. 4. Dubius manet Anton. Gomez l. 9. Tauri, num. 57. fin. Et non esse improbabile asseruit Henriquez lib. 12. c. 7. num. 1. liter. X. fatus: Nec est improbabile, cum sane decrepiti non valere matrimonium, quod tenet Guido, Neguzan. & Antonius Gomez.

⁴⁹¹ *Habiles sunt.* **O**mnino sunt habiles. Quia si nullo alio præter senectutem impedimento laborent, vltus Ecclesiæ nullos senes à matrimonio inuendo reicit. Profecto & si senes destituantur propinqua, ac expedita generandi facultate: est enim in eis veluti suspensum exercitium generandi potentia: pos-

sunt tamen habere perfectum actum coniugale vereque intra vas generare. Ita Sanchez libr. 7. disp. 92. numer. 20. Henriquez citat. num. 3. Sa vrb. Matrimonium, de impedimen. nu. 14. Manu. tom. 1. qq. Reg. quæst. 13. art. 1. Bonac. q. 3. de impedimen. punct. 13. numer. 18. Narbo. de etate ad omnes actus, anno 66. quæstion. 4. numer. 8. & 9. citans Couarru. Matienzo, Gutier, Rojas, sed male pro contraria Henricum, vt constat. Palaus dub. 4. punct. 14. §. 2. num. 4. Hurtad. d. 22. diff. 5. Candid. disquisit. 28. d. 13. dub. 14. & alij apud Sancium.

⁴⁹² *Hoc mihi carum.* **H**oc mihi certum. Quia nullus adeo senex, qui aliquando, natura, vel medicina arte adiutus, non possit ad coitum calere. An non David decrepitus cum Abisa Sonamide contraxit? Reg. 1. Certè non legi Ecclesiam vllum virum, aut feminam à matrimonio ob senectutem impedisse. Atque hoc in femina quantumcumque vetula certius esse crediderim. Quia frigiditas coitum viri senis impediens, ipsi non obstat, vtpotè quæ patiens est, & semen recipit, ad quod iuuenilis calor minime desideratur.

DVBIVM CXIV.

An quando vir senex adeo est exhaustus, vt omnino impotens ad copulam habendam existat, nec medicorum iudicio inuari arte possit: capax sit coniugij incundi?

⁴⁹³ *Capax est.* **C**apax est. Quia semper habitu intrinsicam seminandi intra vas potentiam retinet, senio quidem per accidens impeditam. Sic Anton. c. 2. de frigid. & malef. num. 5. Iason. sed est que sum. num. 1. notab. 1. ff. de lib. r. & post. b. Aiunt enim, senes valide posse coniugia inire, eo quod per accidens sint impotentes, ac impotentia accidentaliter matrimonium non dirimat. Tabie. verb. Impedimentum, imped. 12. quæst. 3. numer. 4. Nauar. libr. 4. Consil. tit. 1. de sponsal. consil. 39. numer. 15. & 18. Manu. tom. 1. sum. cap. 235. concl. 5. num. 5. Vega tom. 2. sum. cap. 34. casu 61. Henriquez libr. 12. cap. 5. numer. 3. liter. X. Inquit enim, validum esse cum senex procreetur ætatis matrimonium eo quod semper retineat habitu intrinsicam seminandi potentiam, quamuis morbo senij per accidens impeditam.

⁴⁹⁴ *Non est capax.* **I**ncapax est omnino. Quia nihil refert, siue ex accidenti impotentia perpetua confurgat, ac nulla arte restaurabilis: cum is non possit ad copulam vtpotè sibi impossibilem obligari. Ita Rosel. verb. Impedimentum, impedimen. 15. num. 16. Angl. verb. Matrimonium, 3. impedimen. 16. num. 2. Sanchez lib. 7. dub. 92. num. 24. referens plus quam triginta & sex Doctores. Hurtad. dub. 22. diff. 5. Candid. disq. 28. art. 13. dub. 14. Filiuc. tract. 18. cap. 15. num. 94. Barbosa in Collectan. ad cap. 2. numer. 6. de frigid. & malef. Palaus dub. 4. punct. 14. numer. 5. & alij.

⁴⁹⁵ *Hoc carissimum.* **H**oc mihi fere certissimum. Quia huiusmodi senectus omnino ad Eunuchorum reflexit statum.

statum. Idem dixerim si senes illi possent quidem coire, non tamen intra vas seminare: irritum enim tunc esset matrimonium.

DVBIVM CXV.

An validum sit steriliū matrimonium?

⁴⁹⁶ *Non est validum.* Quia sicut matrimonium ordinatur ad copulam, ita ad proles generationis: imo est potissimum eius finis proles generatio. Cum ergo impotentia ad copulam irritet matrimonium, a fortiori sterilitas, quæ impotentia est ad generandam prolem, irritabit. Sic Felin. *Cum sit n. 5* asserens matrimonium non esse, quando mulier natura ita sterilis est, ut spes concipiendi deficiat. Iason. *consil. n. 1. vol. 1.* Quia ut vere ac proprie dicatur matrimonium desideratur spes sobolis saltem in habitu ac potentia. Præposit. *c. Tanta, n. 7.* & Socius *l. sed est questum, num. 2. de liber. & posthu.* docentes, quando matrix femina est destructa, matrimonium non valere. Sed hæc doctrina parum fauet huic sententiæ: intelligitur enim quando nullatenus semen possit recipere. *Coar. tr. de frigid. q. 6.*

⁴⁹⁷ *Validum est.* Quia etsi id matrimonium sine primario frustretur, qui est proles generatio: consequitur tamen secundarium finem, nempe concupiscentiæ satisfacere, vera copula habita: Quod ad eius sufficit valorem. Ità D. Thom. *in 3. dist. 34. quæst. unic. art. 2. ad 3.* receptus passim à Theologis, ac Iuris Pontificij professoribus. Gutier. *lib. 1. qq. Canonie. cap. 16. num. 4. & 12.* Bonacina. Narbona, & Nauar. quos refert ac sequitur Leand. *tr. 9. d. 21. q. 20.*

⁴⁹⁸ *Hoc proculdubio asserendum cenfeo.* Quia ad valide contrahendum coniugium solum requiritur potentia ad copulam, actum generationis, non ad generationis effectum. Vnde Ecclesiæ usus ita habet, nunquam enim auditum est dissoluisse aliquod matrimonium ratione sterilitatis: imo passim senes ad illud inueniendum admittit, cum tamen eorum semen constet esse plerumque sterile præsertim in femina. An non inter Ioannis Baptistæ parentes constat verum fuisse coniugium, cum tamen illa esset sterilis, *Luc. 2.*

DVBIVM CXVI.

An Femina, quæ parere non potest sine manifesto mortis periculo, licet apta copulæ: valide ineat matrimonium?

⁴⁹⁹ *Non validum inis coniugii.* Ea parienti impotentia, matrimonium dirimit. Quia mulier impotens ad reddendum debitum absque vitæ periculo, est matrimonij incapax. Vnde *c. Fraternitatis, de frigid. & falsif.* Decernitur, mulierem arctam, quæ sine vitæ periculo nequit virili aptari congressui esse matrimonio ineptam, atque eam impotentiam perpetuam censer. At femina non potest absque vitæ periculo parere, nequit absque eo red-

dere debitum, & à vito cognosci: reddens enim exponitur periculo conceptionis & partus. Sic Victor. *in præf. quem refert, ac sequitur Petr. de Ledesm. quæst. 58. artic. 1.* Martin. à Ledesm. *part. 4. quæst. 60. art. 1.* Barthol. à Ledesm. *dub. 48. concl. 2.* Manu. *tom. 1. sum. c. 235. concl. 6. n. 6.* Vega. *sum. to. 2. c. 14. casu 109.* Veracr. *p. 1. pec. c. 38. concl. 8.* Et dicit esse probabile citans aliquos Neotericos Henrici, *lib. 12. cap. 7. num. 7. liter. R.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 1. rubr. glos. i. numer. 197.*

Ea parienti impotentia non dirimit coniugium. Quia matrimonij contractus essentialiter consistit in mutua obligatione ad copulam perfectam suapte natura aptam ad proles generationem: nec refert, si accidentaliter nequeat sequi proles, ut in sterilibus constat. At hic reperitur obligatio, & traditio potestatis corporum ad copulam perfectam: Ergo erit matrimonium. Ità Sanch. *l. 7. dub. 9. n. 8.* Henriquez *citat. Sa. verb. Matrimonium, de imped. impot. num. 14.* Lopez *part. 2. Instru. vbi de matrimon. cap. 5.* Coninch. *dub. 31. num. 86.* Gutier. *capit. 11. numer. 17.* Candid. *disq. 28. art. 12. dub. 15.* Rebel. *lib. 13. quæst. 16. sect. 1. numer. 1. & io.*

Equidem licet prima sententia satis sit probabilis, adhuc secunda mihi probabilior, ita quod Quia esto id matrimonium absque culpa iniri non posset, hand inde colligitur, id fore irritum, Quia satis est, copulam suapte natura licitam esse, quamvis ex aliquo accidenti reddatur illicita, ut contingit in iis, qui voto castitatis sunt adstricti. Et quia illa periculosa partus circumstantia perpetua non est, senectutis enim tempore, quando iam mulier sterilis erit, cessabit, At impotentia quæ non est perpetua, minime dirimit matrimonium.

DVBIVM CXVII.

An detur impotentia naturalis respectiva matrimonium dirimens?

⁵⁰¹ *Non datur impotentia respectiva matrimonii.* Non datur impotentia respectiva matrimonii, quia respectiva dirimens matrimonium respectu vnus tantum, aut alterius femina. Quia censetur impotentia temporalis nec dirimens matrimonium, quando per artem absque vitæ periculo potest illi subueniri. *c. Fraternitatis, de frigid. & falsif.* At huiusmodi est hæc impotentia, quando quispiam inuenitur potens ad corruptam, non autem ad virginem. Certe non potest esse impedimentum naturale viri respectu vnus personæ perpetuum, quin sit respectu omnium. At impedimentum quod non est perpetuum matrimonium non dirimit. Sic Tabie. *v. Impedimentum, imped. 12. q. 5. n. 6.* Armil. *v. Matrimonium, num. 50.* Sotus *in 4. dist. 34. quæst. unic. artic. 1.* Petr. de Ledes. *quæst. 58. art. 2. dub. 5.* Barthol. à Ledesm. *de matrimon. dub. 48.* Llamas *3. part. methodi. cap. 8. §. 1. & alij.* Confitemur ex *c. Laudabilem de frigid. & falsif.* vbi decernitur, virum separatim à muliere, quod triennio cohabitationis transacto, iuravit, se non potuisse cum ea consummare: cogendum esse, ad eam redire, & tanquam periurij reum puniendum.

Seccio II. Dubia, De Impedimentis. 261

si fecinam aliam cognoscat. At erronea esset decisio, si esset possibilis impotentia respectiva dicimur. Non enim ex sequenti copula cum alia concluditur, prius matrimonium fuisse validum, neque illum reum esse peccatorij cum possit allegare, se fuisse impotentem respectu illius.

⁵⁰¹ Datur impotentia naturalis perpetua respectiva. Quia potest mulier tam arcta naturaliter esse, & vir adeo pinguis, ut illius membrum nequeat vas tam arctum, fecinam penetrare, cum tamen vir ille aliis fecinam non ita arctis sit idoneus: ac fecinam illa aliis viris haud ita pinguis non sit inepta. Idem potest naturaliter vir ita debilis virtutis esse, ut fecinam virginem non valeat agnoscere, cum tamen possit cum corrupta coire. Vel ita calidus potest esse, ut statim ac congregiatur cum virgine semen affundat, & ita eam cognoscere non valeat: potest etiam corrupta rem habere, respectu cuius nullus ad vas penetrandum, conatus exigitur. Nec haec semper arte medicinae auferri posse, experientia docet. Ita Sanchez lib. 7. d. 9. §. 3. num. 5. Basil. l. 7. cap. 61. Scot. in 4. dist. 2. quæst. unic. Richard. in 1. q. 1. art. 2. Sotus q. uni. art. 1. Veract. 1. p. spec. art. 18. conel. 5. Valent. part. 4. d. 10. q. 5. punct. 3. Henriquez lib. 1. c. 7. nu. 4. & cap. 9. num. 9. liter. P. & Q. Sa v. Impedimen. impot. num. r. 14. Horta. d. 21. diff. 6. Candid. disp. 18. art. 13. dub. 10. Navar. l. 4. consil. de frigida & malef. conf. 1. num. 2. Cornejo, & Luisi. de Torres quos affert, & sequitur Leand. tr. 9. dub. 21. quæst. 23.

⁵⁰⁴ Quamvis prima sententia satis sit probabilis probabilior secundum iudicium. Ducor ex eod. c. Fraternitatis, ubi separato matrimonio, quod vir mulierem arctam cognoscere non posset, atque illa alij nubente, qui illam corrumpit: non deciditur absolute, prius matrimonium instaurandum esse, sed quando posterior vir similis est priori inde coniectura, sumptis: sicut potuit posterior, ita potuisse priorem: atque ita non fuisse impotentiam respectivam perpetuam. ibi: Cum patet ex post facto, quod ipsa cognoscibilis erat illi, cuius simili commiscetur. supponit ergo textus, non restaurandum esse, si prior vir debilis erat, atque ita posteriori dissimilis: atque adeo esse impotentiam naturalem respectivam perpetuam, quæ matrimonium dirimat, respectu huiusmodi fecinæ.

D V B I V M C X V I I I.

An quando femina nupta cuius arctitudinis naturalis medici iudicant posse absque mortis periculo per incisionem subveniri, ut apta viro reddatur: teneatur pati?

⁵⁰⁵ IN duplici euentu potest hæc quæstio disputari. Prior est, quando mulier naturaliter est præ cæteris arcta. Posterior quando arcta non est, sed solummodo naturale Virgineum signaculum virili obstat congressui. Circa priorem euentum dubium hoc diuersatur.

⁵⁰⁶ Non tenetur mulier naturaliter arcta grave periculum pati, ut apta viro reddatur: ideoque coniugium dirimendum erit, & si incisio possit sine vitæ discrimine geri. Quia mulier non

videtur tam arcte se ad coniugale debitum reddendum obligasse, ut proinde debeat grave incommodum subire. Sic Glossa ad c. Fraternitatis, verb. Corporali, de frigida & malef. Gregori. Lopez l. 2. verb. Grande. tit. 8. p. 4. Lancellot. in sit. iuris Canon. l. 2. tit. Quæ matrimon. impedire possunt. §. Item frigiditas. verb. Ope medicor. & alij.

Tenetur grave subire periculum, dummodo mortis non sit. Quia in eas angustias se coniecit sua culpa: debuisset enim ante nuptias sibi prospicere. Ita Palac. in 4. dist. 34. disp. 1. Ouant. ibi d. unic. collat. 4. Angl. p. 1. ubi de matr. q. 8. art. 1. dub. 1. diff. 1. corollar. 2. ex 3. com. 1. Supplem. Gabriel in 4. dist. 34. q. unic. art. 1. notab. 6. Canedo sum. Sacrament. de matr. c. 5. in Glof. num. 32. & alij.

Existimo, teneri incisionem pati cum molestia licet, gravi dolore, ac cauterio faciendam at gravissimum morbi incommodum perpetui non teneri, licet non ad sit mortis periculum. Priorem propositionis partem probō. Quia huiusmodi incisio necessaria est ad ius copulæ, quod in verum maritum transfertur: & ne cogatur vir innoxius sine matrimonij frustratus vitam cœlibem perpetuo ducere: maxime cum mulier sua culpa in eas sese dedidisset angustias. Posterior patet. Quia non videtur mulier cum tanta iactura obligari ad coniugale debitum, ex qua obligatione confurgere debet ius viri ad cogendam fecinam huiusmodi incisionem subire. Didici ex Sancio lib. 7. dub. 93. numer. 32. Manuele tom. 1. sum. capit. 235. numer. 1. Henriquez lib. 12. capit. 7. num. 8. Ludou. Lopez Barthol. Ledelm. & alij à Sancio citatis.

D V B I V M C X I X.

An quando femina arcta naturaliter speciatim non est, sed solummodo naturale Virgineum signaculum congressui virili obstat: teneatur incisionem subire?

⁵⁰⁹ Teneatur femina incisionem pati, dummodo mortis periculum non imminet. Quia cum verum sit matrimonium, ius sui corporis in virum transfertur. Ergo ubi potest absque magno incommodo se aptam reddere viro, tenetur. Nec obstat, ex parte viri hunc surgere defectum: quia cum vir culpa vacet, & naturali illi imbecillitati nequeat mederi, querendum est ex parte fecinæ remedium, ut ipsi viro aptetur. Sic Sanchez l. 7. d. 9. §. 3. num. 34. Ledelm. 2. part. 4. quæst. 60. art. 2. Angl. part. 1. ubi de matrimonio. q. 8. art. 1. post dub. 9. diff. 2. Ludou. Lopez part. 2. Instr. de matrimon. c. 52. Vega tom. 2. sum. c. 34. casu 109. Canedo sum. Sacram. de matr. c. 5. n. 38. & alij.

Minime tenetur. Quia fecinæ nullus est defectus, ut debitum reddat: sed tantum viro. Ergo ad ipsum & non ad fecinam pertinet remedium uti, quo proprius defectus suppleatur: fecinæ vero sufficit, debitum modo ordinario offerre: præsertim quod fecinam artificio corrumpi horreat quodammodo natura, & honestas

stas ipsa difficillime patitur. Ita Petr. de Ledef. de matrim. quæst. 58. art. 1. Hurad. dub. 12. diff. sic. 7. Leand. tract. 9. dub. 21. quæstion. 24. & alij.

511
Primam sen-
tentiam val-
de probabilem
existimo, sed
secundam ut
probabiliorem
eligo.

Ego quidem anceps aliquando hæsi, ignorās quam sententiam eligerem. At, re attente per-
specta, probabilius existimo, mei Sanci venia,
nullatenus teneri virginem subire incisionem.
Patiatur illa & dolorem, & verecundiam inci-
sionis, quia medici testantur, id ad matrimonij
consummationem vnicè profecturum: si forte
decepti sint medici, & postmodum vir nec ad eā
sic preparatam aptus esse reperitur, & matri-
monium dissolvitur: ipsa in nupta manere co-
gitur, timens, ne alius credat coniux futurus, à
viro alio fuisse corruptam. Fateor, cum id matri-
monium validum censeatur, scēminam nullum
ius habere tūcā virginitatem: sed manifestū
habet ius, ut modo ordinario claustrī referta-
tio fiat sine tanto innocentis incommodo.

D V B I V M C X X.

An impotentia perpetua ex maleficio con-
surgens dirimat subsequens matrimo-
nium cum persona illa, ad quam est im-
potentia?

512
Non dirimit.

Non dirimit. Quia nullum maleficio ita
perpetuum est, quin valeat per ipsum ma-
leficio auctorem absque peccato auferri. Alias
enim cum in dāmonis potestate sit, efficere, ut
impedimentum temporale ex maleficio sit per-
petuum: & è contra ut perpetuum sit tempo-
rale, tollendū obstatulum: posset utique ex ma-
trimonio non matrimonium: & ex non
matrimonio matrimonium constituere. Cer-
tè c. Ex literis, de frigido, dicitur: si vitium illud
mulier natura contraxit, nec opere medicorum po-
tuerit à adiuuari: viro aliam accipiendi liberam
tribuas, facultatem. Ergo à contrario sensu, ubi
impedimentum non est à natura, sed ex male-
ficio, coniugi huiusmodi facultas deneganda
erit. Sic Glof. ad c. fin. v. Nequibunt, in priori solut.
33. quæst. 1. Innocent. c. Laudabilem, num. vnic. v.
Triennium. Almain. in. 4. dist. 34. q. vnic. ad finem.

513
Dirimit quilibet.

Dirimit omnino. Quia à veritate alienum
est, nullum maleficio esse perpetuum. Nam
si dāmon semel, vel sæpius potest permittente
Deo, copulam impedire: cur non semper? cum
per voluntatem operetur. Deinde quia falsum
est, semper à suo posse auctore tolli. Neminem
enim latet, posse dāmonem posse destruere, quā
reparare. An non potest contingere, iam male-
ficio auctorem obisse, & sic maleficio erit
perpetuum? Porro id habetur c. fin. 33. q. 1. Itā D.
Tho. in 4. dist. 34. q. vnic. art. 3. D. Bonavent. ibi.
Scot. Palud. Durand. & alij Scholastici. Caiet.
v. Matrimonium, c. 1. impedimen. 12. Victor, sum.
de matrim. num. 286. Palau d. 4. punct. 14. §. 3.
& 4. Cornejo d. 7. dub. 37. Candid. disq. 28. art.
13. dub. 23. Hurad. d. 2. diff. 8. Bonac, quæst. 3.
de imped. punct. 13. num. 9. Coninch d. 31. dub. 7.
Basil. l. 7. c. 65. num. 6. Et fere septuaginta supra
sex Doctores, quos refert, ac sequitur Sanch. l.
7. d. 94. m. 8.

514 Proculdubio tenendum est impotentiam ex

maleficio confurgentem, si illud sit perpetuum. Hoc certum
dirimere matrimonium. Potest autem perpe-
tuum esse, nam maleficio potest tanta obtinere
frigiditas, quanta est naturalis, ex qua perpetua
naturalis provenit impotentia. Ex maleficio po-
test quis impediri, ut coire nequeat, aut post
coitum non possit semen amittere. Huiusmodi
impedimentum sæpè auferri non potest absque
peccato, & si aliquando absque crimine poterit,
casu non potest, quod maleficio obierit auctor,
& nullus alius adsit qui maleficio calleat disso-
lutionem. Profecto tunc maleficio censeri
debet impedimentum perpetuum, quando con-
iuges post experimentum triennale, præmissis
precibus, & aliis licitis remediis, non potuerint
copulam inire. At perpetuum non est illud, quod
ab ipso tantum maleficio valet citrà peccatum
dissolui cum iam naturali virtute tolli possit: &
certissimum est, coniugium non dirimere. Vnde
si Ecclesiæ iudicio quis à coniuge separatur, &
post Ecclesiæ sententiam, se habilem ad con-
iugale debitum soluendum inueniat instauran-
dum primum est matrimonium. Ceterum si
separatus est, tanquam maleficio solum respec-
tū ligatus, & aliam duxit etiam postmodum
se habilem expectatur ad primam illi restitui
non debet, sed manere cum secunda, etiam si re
vera sciat cessasse maleficio.

D V B V M C X X I.

An hermaphroditus, semel electo se-
xu, & iuxta illum inito matrimo-
nio, postea viduus possit iuxta al-
terum sexum valide matrimonium
inire?

Suppono, hermaphroditum, in quo præua-
let vnus sexus posse valide matrimo-
nium inire. Quia iuxta sexum eminentem po-
tentiam ad perfectam exierit copulam. Quod si
sexus sit æqualis, ex communi Doctorum placi-
to etiam poterit coniugium inire. Vnde si viri-
li sexui deservire eligat, ducet scēminam: si
scēmineo, viro nubet. Parochus autem non de-
bet eius interesse coniugio, donec hermaphro-
ditus ab Episcopo cogatur ad sexum eligendum
facto iuramento non vtendi altero. Quod si
abusus fuerit capitali est pœna plecendus: quia
contra naturam delinquit. Lege Sancium lib.
7. d. 106. num. 1. Henriquez lib. 12. cap. 8. numer.
6. Palau d. 4. punct. 14. §. 5. num. 1. 4. & 5. Qua-
sierim autem, num possit viduus effectus iux-
ta alterum sexum matrimonium aliud ini-
re?

Minime potest. Quia id prohiberi videtur
cap. Presbyteros. 16. quæstion. 1. & cap. Diversis de Minors
cleric. coniug. & l. si plures, ff. de pactis. Nam
indeceus valde esset, ut modo vno, modo altero
sexu vteretur. Adde rem fore perinij Et si non
iuraret, rem admitteret gravissimam contra na-
turam. Quare his nuptiis tanquam interdictis
& inualidis Parochum debere suam abnegare
præsentiam Maiolus asserit lib. 3. de Irreg. capit.
25. num. 1. Sic Torrebl. lib. 5. de iure spirit. c. 9. n.
15. fatus. Qua electione facta non potest varia-
re,

Seçtio II. Dubia, De Impedimentis. 263

re, etiam mortua vxore, cum qua vt vir nup-
ferat, nubat alteri in fecminam etiam ex Epif-
cepi licentia, fic ille. Quia eo ipfo, quod se vi-
rum elle profellus eft in perpetuum iuri vten-
di fexu fecmineo renunciant.

⁵¹⁷ Potest quidem fi non licite, valide inire ma-
trimonium. Quia id nec iure naturæ, nec Pon-
tificio irritatur. Textus enim citati, quibus her-
maphrodito interdicitur duplicis fexus vfus
intelligendi funt dum electo fexu (v. gr.) virili
ad primum coniugium, id coniugium perfiftit.
Ita Sanch. citat. num. 8. Basil. l. 7. cap. 65. num. 8.
Hurtad. dub. 22. diff. 10. Leand. tract. 9. d. 21.
quæf. 30.

⁵¹⁸ Ego quidem puto, fit viduus factus herma-
phro itus alio fexu vtatur, & nubat vt fecmi-
na, qui prius nupfit vt viri peccare quidem, at
coniugium valere quia eft corpus aptum, &
nullum fit ius Ecclefiafticum, quo inhabilis
reddatur: & eius prima electio id quod natura
fibi indidit auferte non valet, fed folum licitum
vlum. Ad idderim, forfan abique mortale
id poterit gerere, fi id iuramento non obfir-
marit, quia iuramento feclulo, grauem non vi-
deo inordinationem adffe. Lege Hurtadum
noftum vbi fupra.

DVBIVM CXXII.

An hermaphroditus poffit valide inire cou-
iugium iuxta fexum, qui non eft
equalis, fed inferior: fi tamen iux-
ta eum adfit ad copulam poten-
tia?

⁵¹⁹ Si praualete fexu virili, copuletur matri-
monio, viri inftar, fecminæ: vel fi, praualen-
te fexu fecmineo, fecminæ, inftar viri, colligetur
irritum erit matrimonium. Quia inter perfo-
nas eiusdem fexus initum eft: licet ad copu-
lam gerendam iuxta illum fexum fit aptus)
praualete enim fecmineo, reputatur fecmina,
& tamen fecminam ducit, ac fi vir effet: & fi
praualeat virilis, vir reputatur, & tamen inftar
fecminæ nubit viro. Sic Sanch. lib. 7. d. 106. nu.
5. Bonac. q. 3. de impedim. pun. 13. n. 27. Gutier.
de matrimon. capit. 119. numer. 1. & alij exifti-
mantes tale matrimonium effe iure naturæ ir-
ritum.

⁵²⁰ Valide potest contrahere iuxta inferiorem,
fexum dummodo iuxta illud ad copulam per-
fectam fit potens. Quia in hoc cafu ille nec iure
naturali eft inhabilis, cum vere fit potens:
nec iure Ecclefiaftico, cum nullum extet, hu-
iufmodi prohibens coniugium. Ita Hurtad. d.
22. diff. 10. Basil. l. 7. c. 65. n. vlt. Palaus d. 4. pun.
14. §. 5. m. 1. Leand. tr. 9. d. 21. q. 31.

⁵²¹ Certe fi hermaphroditus iuxta illum fexum,
qui imbecillior eft, nubat, & ita fit iuxta eum
fexum imbecillis, vt eius fexus naturalis vfus
effe non poffit: planum eft, iure naturali irri-
tum effe matrimonium. Et de huiufmodi fexus
inferioritate exiftimo primæ fententiæ Docto-
res fuiffe locutos: perinde enim fic effet, ac fi
duo fexus eiusdem colligarentur. Quod fi fecus
fit, poffitque cum alio fexu valentiori effe
imbecillioris naturalis vfus ad perfectam co-

pulam, exiftimo, validum effe matrimonium,
quandoquidem iure naturali potens eft,
& iure Canonico inhabilis effe non aſſerit-
tur.

DVBIVM CXXIII.

An ætas quatuordecim annorum in viro
decem vero in fecmina neceſſario debeat
effe completa, ad inueundum
coniugium?

⁵²³ Suppono ex ſect. 1. ætatem requiſitam ad
matrimonium effe pubertatem, nempe qua-
tuordecim annorum in viro, duodecim in ſec-
mina. Quia in ea ætate, & non antea, tam viri,
quam ſecminæ habiles præſumuntur non ſo-
lum ad cōſenſum, ſed etiam ad copulam. Quæ-
ſiſſim vero, num ætas hæc in vtroque contra-
hente debeat neceſſario completa effe ad ma-
trimonij validitatem.

⁵²⁴ Non debet neceſſario effe completa. Quia
licet dies aliquot defint ad eius complemen-
tum, moraliter completa ætas iudicatur. Sic
Hoſtienſ. ad c. Puberes, num. 5. de ſponſal. impub.
Veracr. l. p. ſpec. a. 16. aliter ſufficere æta-
tem quamuis tres dies deficiant. Martin. de Le-
def. in 4. q. 60. a. 1. Quamuis (ait) decem dies
defiderentur. Rebel. l. 3. de matr. q. 16. q. 2. n. 13.
Quamuis (inquit) contrahentes ab illa ætate
per vnum aut alterum menſem, qui vulgariter
finis anni dicitur, diftarent.

⁵²⁵ Debet cōpleta effe neceſſario illa ætas. Quia
ſic iure præſcribitur c. Attexationes, & c. Ex
literis. Ergo locus non eft paucorum dierum
ſupplemento. Ita Sanch. l. 7. d. 104. n. 3. plures ci-
tans Palaus d. 4. pun. 4. §. 4. nu. 1. Diana p. 3. tr. 4.
reſol. 277. & part. 5. tr. 5. reſol. 16. Luſi. de Torres
ſum. p. 2. c. 12. dub. 4. Basil. l. 7. c. 65. m. 1. Hurtad.
d. 21. diff. 11. & alij

⁵²⁶ Mihi quidem diſplicet prima ſententiæ. Quia
ſi vera effet, corrueret doctrina plurimorum
Doctprum, quos citat Sanch. citatus nu. 2. tan-
quam quid ſpeciale aſſerentium fauore matri-
monij valere, quamuis vltima die completa nõ
fit, ſed incepta. Certe hanc ætatem tam in vi-
ro, quam in ſecmina completam effe debere,
clare colligo ex cap. Continebatur, de deſponſal.
vbi ad valorem matrimonij puellæ non duo-
denis ponderatur, eam proximam duodecim
annis fuiſſe, ac à viro cognitam. At ſi non pe-
teretur duodecim annus completus, non ef-
ſet opus ponderare vtrumque. Et cap. fin. eo dem
tit. proponitur calus de puella, quæ circa duo-
decimum annum nupſit: & tamen deci-
ditur, coniugium minime voluiſſe, niſi mali-
tia ſuppleuiſſet ætatem. Vbi Gloſ. v. Circiter
ait, ad modicum tempus referri eam dictio-
nem. Sentit ergo textus, non valere matrimo-
nium ſecminæ, cui modicum tempus ad
duodecimum annum comple-
tum deficit, niſi malitia
ætatem ſuppleat. De
quo dub. 125.

DVBIVM

D V B I V M C X X I V .

An sufficiat ad matrimonij valorem, vltimam diem anni decimiquartum in viro, & duodecimum in femina inceptam esse?

§26
Non sufficit.

Non sufficit. Quia c. Attestationes de desponsat. impub. dicitur: Antequam ad annum decimumquartum peruenisset. Et c. Ex lueris, eodem tit. Donec compleat puer annum decimumquartum: idemque de femina cap. fin. & alibi asseritur. At quo vsque sit completus annus decimusquartus in viro, & annus duodecimus in femina praefata aetas non est mathematica completa nempe in indiuisibili consistens: Ergo non sufficit ad matrimonij validitatem, vltimum diem esse inceptum. Sic Basil. l. 7. c. 65. n. 1. Hurtad. d. 22. diff. 12.

§27
Sufficit quidem.

Sufficit vltimam aetatis praescriptae diem esse inceptam. Quia vere pro completa in curdis contractibus dies vltima incepta reputatur à lege. Ita Sanchez lib. 7. dub. 104. n. 2. citans Ioan. Andr. Anton. Cardin. Abbatem, Neuo, & Brunel Rosel. v. Matrimonium. l. n. 5. Syluest. v. Matrimonium. §. 9. 5. Table. v. Matrimonium. 2. q. 6. nu. 7. Et probabile esse defendunt Diana, Narbo. & Villalob. quos sequitur Leand. tr. 9. d. 11. q. 35.

§28
Hoc minime probabilis.

Probabilius hoc esse reor. Quia ita testamenti in fauorem decernitur leg. Qua aetate, ff. de testam. At matrimonij fauor non est minor.

D V B I V M C X X V .

An ut malitia supplere debeat aetatem à lege praescriptam in puero, sufficiat ut quacumque in aetate habilis ad copulam reperitur?

§29
Quid certum promittit.

Certum est, defectum aetatis quando malitia supplet, matrimonium non dirimere. c. Continebatur. cap. De illis. c. fin. de despons. impub. Ut autem malitia aetatem suppleat, in puero requiritur non solum discretio seu rationis usus ad consensum exhibendum: sed etiam perfecta potentia coeundi, ut ex Canonib. citatis constat. Quaesierim vero, an in puero, cuiusvis tenore sit aetatis sufficiat ad copulam habitus, ut dicatur verè malitiam aetatem supplere, & valide possit matrimonium inire; licet illa discretio non plene adsit?

§30
Sufficit posse generare.

Sufficit quidem. Quia c. De illis. de despons. impub. dum dicitur malitia supplere aetatem, explicatur hoc, quando possunt pueri copula carnali coniungi. Et clarius colligitur ex c. Puberes, eodem titul. Vbi cum textus retulisset, quosdam ex annis pubertatem computare, haec subiicit: Certum autem est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare iam potest. Sic Glos. ad cap. verb. Copula, & c. fin. verb. Prudentia Hostiens. ad c. Puberes, num. vltim. Anton. ibi, num. 3. Cardin. n. vnic. Praepos. num. 2. Henric. nu. 4. Anchar. num. Perez l. 5. ordinamen. titul. l. 1. l. 1. Ouand. in 4.

dist. 34. dub. vnic. num. 1. corollar. ex §. proposit.

Non sufficit. Quia c. fin. de despons. impub. malitia haec aetatem praeveniens nuncupatur prudentia. Et c. Continebatur, eodem tit. textus ponderat copulam cum aetate pubertati proxima, ut impuberis valeat matrimonium. At minime ponderaret eam aetate sola copula sufficienter ponderatur autem iuxta communem sensum, eo quod discretio ad matrimonium necessaria praesumatur ex aetate pubertati proxima. Ita D. Thom. in 4. dist. 36. q. vnic. a. 5. corp. Angel. v. Matrimonium 3. impedimen. 6. num. 8. Syluest. v. Matrimonium. §. quaf. 2. Table. v. Matrimonium. 1. qu. 6. num. 7. Sotus in 4. dist. 35. q. vni. a. 5. Couar. 4. decret. part. 2. c. 5. num. 1. Henriquez libr. 1. c. 13. a. 10. Barth. a. Ledes. de matr. dub. §. 1. Sanch. l. 7. d. 104. n. 21.

Certe longe probabilius existimo, nomine malitiae suppletis aetatem ad matrimonium necessariam, comprehendendi potentiam ad copulam, ac prudentiam & discretionem ad intelligendam coniugalis vim consensum. Nam cum sit res grauissima, & perpetua, exigit maiorem discretionem ea, quae in tenera aetate reperitur. Quare non sufficit ad matrimonij impuberis vatorem sola generandi potentia aetatem praeveniens, nisi etiam discretio adsit.

D V B I V M C X X V I .

An puer minor septennio capax generandi, ac vltu rationis fruens capax sit coniugij incedendi?

Esto aliquando natura ex miraculo detur puer qui minor septennio o & aptus ad generandum, & capax rationis perfectae inveniatur: quaesierim, num is capax sit incedendi coniugij? Capax quidem est. Quia textus dub. proximo allegati, solummodo petunt, aptum esse puerum ad copulam, & rationis usum habere. Sic Hostiens. ad c. Puberes, num. vltim. Cardin. ibi, num. vni. Praeposit. num. 2. Henric. num. 4. Perez lib. 5. Ordinar. tit. l. 1. l. 1.

Minime est capax quocumque tempore malitia aetatem supplet; sed solummodo tempore eidem pubertati proximo. Quia id expresse colligitur ex c. Continebatur, & ex c. De illis. Et habetur expresse l. 6. par. 4. ibi: Mas para casamiento facer, han menester, que el varon sea de edad de cator e avos: la muguer de doce: Fueras ende si fuesen tan cer cados a esta edad, que fuesen y a guisadas, para poderse ayuntar carnalmente ca la sabiduria e el poder, que han para este facer, cumple la mengua de la edad. Ita D. Tho. in 4. dist. 36. q. vni. a. 5. Abbas c. Continebatur. n. 6. de despons. impub. Praeposit. ibi, num. 4. Rosel. v. Matrimonium. 2. num. 7. Angl. Syluest. Couar. quos citat, & sequitur Sanch. l. 7. d. 104. num. 2. Basil. & alij quos memorat ac sequitur Leand. tr. 9. d. 21. q. 38.

Improbarim primam sententiam. Nec enim puer septem annorum capax incedendi matrimonij est. Nam cum consensus sit necessarius, matrimonium non esset, nisi in eo infanti ad-
esset quoque maxima discretio. Potest aliquan-

Sectio II. Dubia, De Impedimentis. 265

do natura nimium euigilans eū forte aptum ad generandum reddere: sed crediderim vix posse sufficientem ei discretionem valeat in tam tenera indere aetate. Nec approbo, quod Ioan. Andreas, & Ancharanus citati à Sancio *ibid.* *nu.* 20. dicunt. Nam ille asserit, esse matrimonium, modo puer habens generandi potentiam sit maior septennio: hic autem modo sit septennis. Nam in tam tenera aetate nequit reperiri discretio sufficiens ad perpetuum consensus coniugalis vinculum.

DVBIVM CXXVII.

An ut tempus assignetur pubertati proximum, in quo suppleta malitia aetatem possit matrimonium iniri: desideretur Iudicis arbitrium?

⁵³⁵ Non desideratur. Quia ipsa id praescribunt experimenta. Vnde quibusdam placet, illud esse pubertati proximum tempus, quod à pubertate per triduum distat: Sic Hostien. *ad c. Contineatur, de despons. impub.* Alij credunt, illud tempus proximum pubertate dici, quod distans ab ea per sex menses, plus minùve obicitur. Sic Henric. *l. 11. c. 1. n. 11.* Aliis placet, integrum à pubertate distantem annum dici proximum esse pubertati. Vnde puellam pubertati proximam definiunt, quae annum agit vndecimum: puerum vero, qui decimum tertium annum gerit. Sic Hurtad. *d. 2. diff. ult.* Palaus *d. 4. sum. 14. §. 4. nu. 3.* Alij affirmant, masculum esse in tempore pubertati proximo, quoad matrimonium contrahendum, quando decem annos cum dimidio expleuit: & puellam, quando novem & dimidium excessit. Sic Barthol. Angel. Rosel. Syluest. & alij, quos citat & sequitur Didac. Narbo. *anno 10. q. 1. n. 1. & 14.* Qui quidem omnes huius sententiae Doctores eo fundamento nituntur, quod in assignatis temporibus aetatis, esse ad coniugium capaces, & experientia ostendit, & ratio dicat.

⁵³⁶ Desideratur quidem Iudicis arbitrium, ut dignoscatur quale tempus sit pubertati proximum in impuberibus. Quia cum id iure praescriptum sit, merito Iudicis prudentiae committitur. Qui non tam ex annorum numero, nec ex singularium casuum experimento, quam ex pueri ac puellae discretionem, qualitate Regionis, in qua nati sunt temperie, ac aliis circumstantiis, adiudicare debet, quandonam hi sint proximi pubertati. Ita Gothfried. *sum. tit. de desponsat. impub. nu. 5.* Anton Francus, Præpos. Faber, Salycetus, Decius, Viglius, Corasius, quos refert, ac sequitur Menochi. *de arbitrar. libr. 2. centur. 1. ca. 57. nu. 4. 1.* D. Antonin. *3. part. tit. 1. ca. 19.* Tabie. Sotus, Gutier. Plaza, Duenas, Gregor. Lopez Covar. quos citat, & sequitur Sanch. *l. 7. d. 104. n. 40.* Basil. *l. 7. cap. 6 §. nu. 5.*

⁵³⁷ Hos sequor, monens, Iudicem ad hoc arbitrandum Regionis qualitate pendere debere. Quaedam enim Regionis calidiores pueros, quam aliae procreant. Inspiciat simul dispositionem corporis, valetudinem, &c. Quod si decernere vel sit, proximum esse pubertati puerum, qui decimum annum cum dimidio non

Escob. & Mend. *Theol. Moral. Tom. III. P. II.*

DVBIVM CXXVIII.

An valeat matrimonium, quando quis in legitima pubertatis aetate constitutus adhuc potens non est ad copulam coniugalem gerendam?

⁵³⁸ Non procedit impotentiam esse perpetuam. Tunc enim certum est, irritum esse matrimonium. Difficultas est, cum non constet, eam impotentiam esse perpetuam, ex frigiditytateque confurgere: sed dubitatur, an sit temporalis, ac ex debili aetate proveniat. Igitur inquiri, num validum sit matrimonium, quando pubes potens non est ad copulam coniugalem gerendam?

Non est validum matrimonium. Quia *cap. Puberes, de despons. impub.* dicitur, puberes esse, qui generare possunt. Et *cap. De illis, eodem tit.* decernitur impuberes potentes generare, valide matrimonium inire. Ergo à contrario sensu, qui generare nequit, quamvis aetate sit pubes, dicitur impubes ad matrimonium, atque ad illud ineptus. Sic Glof. *10. q. 2. in sum. v. Spn. alia.* Et *c. Contineatur, v. Proxime, de despons. impub.* Et *c. Puberes, v. Tardissime, & ibi Abbas, n. 4.* dicens forte hanc veriore. Verac. *p. 1. spec. d. 39. concl. 2.*

⁵⁴⁰ Validum est. Quia *c. De illis, de despons. impub.* solum ponderat ad valorem matrimonij potentiam coeundi cum minori aetate ut sit illorum aetas possit ad matrimonium suppleri, non vero id requirit in puberibus: Ergo ubi adest aetas idonea, non debet attendi potentia Ita Sanch. *l. 7. d. 104. n. 15.* Syluest. *v. Matrimonium. 5. q. 7. Tabie. v. Matrimonium. 2. q. 6. n. 7.* Navar. *l. 4. consil. tit. de sponsal. cons. 39. nu. 14.* Covar. *4. Decretal. p. 2. c. 5. n. 1. Ledel. 2. p. 4. quæf. 60. art. 1.* Henric. *l. 11. c. 134. 10. lit. E. Petr. de Ledel. quæf. 58. art. 5.* Palaus *dub. 4. punct. 14. §. 4. nu. mer. 5.*

⁵⁴¹ Hoc existimo, probabilis esse, nec ob stare argumentum à contrario sensu, quod deducit ex *cap. De illis* prima sententia. Non enim eadem est ratio: nam quando potentia in puero aetatem praevenit, opus est illi consilium concessio matrimonio, ut periculum incontinentiae caveat. At quando adest sola aetas, ea ad matrimonij valorem est satis. Nec curant Canones ad decretum variandum de raro pueri casu, cui in ea aetate nondum adest potentia: sed solum attendunt, ut in ea aetate matrimonium firmum sit, communiter tunc advenire potentiam. Ea enim legis natura est, ut sola communiter accidentia spectet. *l. Nam ad ea, ff. de legib.* Idem dixerim

dixerim, quando femina, completo anno duodecimo, ex diminuta corporis dispositione non dum potest virilem pati congressum ob eandem ac de viro rationem.

DVBIVM CXXIX.

An quando puer decimoquarto anno completo aut femina duodecimo adhuc impotentes ad copulam inveniuntur, expectandum sit triennium integrum, ad expectandum, num ea impotentia perpetua sit, & matrimonium irritum?

⁵⁴² Expectandum est integrum triennium, in quo vacent copulae, & si, eo transacto, consummare non potuerint, censetur impotentia perpetua, & matrimonium tanquam irritum dissolvitur. Quia c. *Laudabilem, de frigid. & malef. id triennium experientiae generaliter praescribitur. Sic Anton. c. Puberes. nu. 5. de despons. impub. Covarr. 4. Decretal. p. 2. c. 5. n. 2.* Alij sub distinctione affirmant, puero contracti anno decimoquarto praescribi biennium: & si contraxit anno decimo septimo, unicum annum experimenti: & feminae anno duodecimo nubenti, quae ex diminuta corporis dispositione non potest viri pati congressum, praescribi tempus usque ad decimum quartum annum. Sic Henric. l. 12. c. 7. n. 1.

⁵⁴³ Non expectandum triennium experimenti est, sed tempus solummodo, quod usque ad plenam pubertatem desideratur. Quae quidem feminae decimoquarto aetatis anno contingit, ut colligitur ex l. *Mela. ff. de aliment. & cibariis. leg. 1.* Viris autem anno aetatis decimo octavo. l. *Arrogato. ff. de adopt. & §. Minorem. in fit. eodem titulo.* Quia cap. *Laudabilem, de frigid. & malef. procedit, quando coniectari potest ex frigiditate aut alio impedimento impotentiam consurgere: tunc enim iure optimo ex habitatione triennij praesumptum Ecclesia id impedimentum esse perpetuum. At quando potest praesumi ex aetatis imbecillitate impotentiam provenire: aequitas suadet, eam aetatem expectandam esse, in qua perfectum robur asolet natura comparere: tunc enim cessabit praesumptio debilitatis ex tenera aetate provenientis: & poterit iure praesumi frigiditas, aut aliud impedimentum perpetuum. Ita Sanch. l. 7. d. 104. num. 17. Hostiens. c. *Laudabilem, paulo post princip. Ioan. Andr. ibi. num. 2. Anchar. n. 4. Idem Hostiens. c. Puberes. nu. 5. & ibi Ioan. Andr. n. 8. Abbas n. 4. Cardin. n. 1. Alex. de Nevo n. 9. Anchar. num. 6. praepos. ad finem. Henric. n. 8. Brunel. de sponsal. concl. 28. declarat. 3. n. 8. Rosel. v. *Matrimonium 2. n. 8. Angel. v. *Matrimonium 3. impedimen. 16. numer. 6. Sylvest. verb. *Matrimonium 5. quae. 7. Tabie. verb. *Matrimonium 2. quae. 6. numer. 7. & alij.******

⁵⁴⁴ Cum his opinor adiciens ex praefatis, non posse per separationem matrimonij ratione impotentiae viri, nisi vir sit maior decem & octo annis. Quia usque tunc nondum est plenam adeptus pubertatem: & potest praesumi, non esse impotentiam veram, sed eam ex aetatis debilitate provenire. Quod intelligo, nisi

aperte appareat impotentia ad oculum ut si habeat puer virilia amputata, vel careat utroque testiculo: tunc enim nulla temporis mora opus erit, cum evidens sit impotentia. Et ob eandem rationem quando dissolutio matrimonij petitur ob puellae arctitudinem, nec constat ad oculum eam talem, ut non ex aetate imbecilli consurgat, non potest peti, donec puella decimum quartum expleat annum, in quo ei pubertatem perfectam contingere expressi. Quia usque tunc ex imbecilli aetate provenire praesumi possit.

DVBIVM CXXX.

An quando signa impotentiae non sunt omnino certa, sed evidenter vero similiter, desideretur iuramentum?

Constat expectandum esse triennium, ut experimentum capiatur, num sit perpetua impotentia coniugum, quando res est dubia. Quod quidem triennium incipere, ac computari debet ab eo instanti, quo coniux fuit plenam adeptus pubertatem: id est, a decimo octavo anno perfecto in masculo, & a decimo quarto in femina. Ceterum triplicia esse impotentiae signa praemittit. Quaedam necessario & evidenter concludunt impotentiam. Alia verosimiliter evidenter. Alia dubia, ac praesumptive probantia. De primis evidenter signis, certum est, nullam temporis moram exigere ad coniugij dissolutionem. Quia constante impotentia, ac subinde matrimonij nullitate, contra ius naturae esset, copulam permittere. Circa secundae speciei signa quaesierim, num, si verosimiliter evidenter sint, desideretur ad impotentiam dignoscendam iuramentum coniugum asserentium se non posse coire, & septima manus propinquorum iurantium, se credere, eos verum fateri?

⁵⁴⁶ Desideratur quidem non triennij experimentum: nam cum impedimentum fere evidenter constet, non est opus triennium expectare, quod in casu dubij solum conceditur: sed desideratur iuramentum praefatum. Quia cum non omnino evidenter constet amplior probatio petitur, quam ubi prorsus evidens est: ideo petitur iuramentum coniugum, ac septimae manus. Sic Anton. cap. *Laudabilem. numer. 14. de frigid. & malef. Alex. de Nevo ibi. num. 17. & alij quos refert, & sequitur Sanch. libr. 7. dub. 107. numer. 4. Basil. libr. 7. cap. 66. numer. 2.*

⁵⁴⁷ Minime desideratur coniugum, ac septimae manus iuramentum. Quia huiusmodi iuramenta nullo iure requiruntur: non positivo, nam isto solummodo requiruntur quando casus est dubius: non naturali iure, nam cum in casu praefato perpetuitas impotentiae sit moraliter, & humano modo certa, frustra requiritur maior probatio. Ita Hurtad. disp. 22. diffinit. 21. Palaus dub. 4. pun. 14. Paragraph. 9. numer. 5.

Probati

148 Probabiliorem quidem primam sententiam esse existimo. Quia triplici premiffa signorum impotentiae triplex differentia probationum est adhibenda. Certitudo impotentiae nullam requirit probationem, quia ipsa sibi evidens est probatio. Dubitas exigit triennij experimentum. Igitur verifimilis evidentiā impotentiae, si non triennale experimentum saltem aliquam probationem requirit, ut non omnino cum evidentiis penitus signis aequiparetur. Porro ad huiusmodi probationem reor iuramentum coniugum, & septimam propinquorum manum apprimere conferre. Ne autem huius vocabuli *Septima manus* vocem forte peregrinam existimes iuramentum septimae manus propinquorum sic accipiendum est. Ut si uterque coniux fateatur impedimentum, cuiuslibet coniugis septem consanguinei iurant, vel eis deficientibus, septem vicini cuiuslibet, & ita debent esse quatuordecim. Eliguntur autem propinqui, eis deficientibus vicini. Quia verifimile est, fore, ut ipsi melius norint res coniugum. Peruntur autem tot manus cruci iudicis aptandae ad iuramentum, ob matrimonij fauorem, & ne facile in eius dissolutione erreretur.

DVBIVM CXXXI.

An requiratur triennij experimentum, quando, existentibus de impotentia solum signis dubijs, uterque coniux illam ingenue proficitur?

149 Non requiritur triennium experientiae, sed tempus quoddam arbitratum sufficit, ut vnus mensis, aut trium, aut anni, & iuramentum vtriusque coniugis, ac septimae manus propinquorum, ut matrimonium dissoluatur. Quia c. 1. de frigid. in hoc euentu non exigitur triennium, sed post dimidium habitationis annum separatim conceditur. Et cap. Laudabilem, de frigid. & malefid constat. Nam in priori parteloquens, quando solus alter coniux fateatur impotentiam, postulat triennij experientiam: at in posteriori loquens, eius triennij nullam gerit mentionem. Nec clausula triennium continens in principio posita limitans priorem casum, ad posteriorem debet extendi. Vbi enim fit diuisio per paragraphum: vel versiculū, clausula posita in vno paragrapho, vel versiculo, ad alium paragraphum, vel versiculum non refertur, iuxta doctrinam Glossae cap. Vni o. v. sic scilicet, de postul. prelat. in 6. Sic Angel. v. Matrimonium. 3. impedimen. 16. num. 10. Supple. Pisanae verb. Diuortium. n. 2. Rosel. ibi. num. 1. Syluest. q. 18. num. 2. Et multi ex Iurisperitis. Fauer Henricq. l. 12. cap. 7. v. 1. Temperant sententiam hanc, quando adest plena pubertas in coniugibus, nempe si vir octodecim annos expleuerit. Si enim non plene sint puberes, semper plena pubertas expectanda est, eaque adepta, tempus erit arbitrium, nec necessum erit expectare triennium.

150 Requiritur experientiae triennium concessum cap. Laudabilem, de frigid. & malef. Efcob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

quauis uterque coniux impotentiam fateatur, vbi ea non est certa. Quia eo cap. Laudabilem exigitur hoc experimenti triennium, quando de viri frigidityte non constat. At ex eo quod coniux uterque impotentiam fateatur, non verè constat de frigidityte; saepe enim dubitatur, an sit naturalis, & perpetua: an accidentalis & temporanea: Ergo expectari debet triennium, ut ex temporis cursu veritas appareat. Nec iuramentum propinquorum illum supplet defectum, eo quod illi de sola credulitate illud emittunt. Ita D. Thom. in 4. dist. 34. in expos. liter. Palud. ibi, quaf. 2. art. 3. concl. 3. numer. 18. D. Antonin. 1. part. titul. 1. cap. 12. §. 1. Ledef. & alij, quos refert, ac sequitur Sanchez lib. 7. dub. 108. nu. 5. Basil. lib. 7. cap. 66. nu. 4. alferens, esse communem Theologorum, ac Iurisperitorum sententiam. Hurtad. dub. 2. diffie. 11. numer. 40. Palus dub. 4. pun. 14. §. 9. num. 6.

Profecto in tanti ponderis negotio potius inclinor, ut probationes exuberent, quam ut in aliquo deficiat. Ideo potius amplector desiderari, ut impotentia illa triennij experimento comprobetur.

DVBIVM CXXXII.

An casu, quo vxor, matrocis insipientibus virgo iudicetur: necessarium sit septimae manus propinquorum iuramentum, etiam exatlo triennio?

Quando vxor per aspectum virgo reperitur non est necessarium septimae manus propinquorum iuramentum, sed verum est iudicium per iuramentum coniugum, ac matronarum. Quia premisso aspectu & fatente utroque coniuge impotentiam, plena videtur esse probatio ad matrimonij dissolutionem. Sic Glossa c. Requifili. v. Septima manu. 3. quaf. 1. Fulius Pacian. de probation. lib. 3. cap. 2. nu. 29. Sortus in 4. dist. 34. q. vni. a. 2. Ledef. 2. p. 4. qu. 60. art. 1.

Necessarium est, ut septima manus propinquorum, vel vicinorum bonae famae si propinqui desint, iuret. Quia textus c. Laudabilem de frigid. & malefid petit. Et totus ille textus loquitur etiā tractato experientiae triennio. Quod iuramentū iure petitur, eo quod posset esse collusio inter coniuges: & ut cautiore diligentia adhibita fiat coniugij dissolutio: quae res maximi est momenti. At haec collusio aequè habere locum potest, quando transactum est triennium, & matronarum aspectatio adhibita. Ita Sanch. lib. 7. d. 108. nu. 7. Basil. d. 7. c. 66. nu. 5. D. Thom. in 4. dist. 34. in expos. lit. Scotus ibi quaf. vni Palud. Gabri. D. Antonin. Turrecr. Gregor. Lopez, & alij apud Sancium. Palaus d. 4. pun. 14. §. 9. m. 11.

Probabilius longe existimo septimae manus desiderari iuramentum etiam post triennij experimentum, ac matronarum aspectationem, quando non est evidens impotentia. Nam saepe oculi ac manus obfetricum falluntur, eo vel maxime quod foeminae multis vitatur fraudibus quibus

551
Eiusdem sum
mentis.

552
Necessarium
non est.

553
Est necessarium.

554
Hanc parte
pauo augē
probabiliorē.

quibus virgines apparēt pręterea possent cōiuges collusione vti, & revera non dedisse operam coniugali copulę & licet matronę per aspectum testificari possint, mulierem esse virginem, at nequeunt affirmare bona fide datam esse operam copulę.

DVBIVM CXXXIII.

An utroque coniuge fatente impedimentum & triennio experimenti lapso necessarium sit adhuc uxorem a matronis inspicere?

555
Necessarium est.

Necessarium est. Quia c. fin. de frigid. refert, ac ponderat Pontifex, mulierem fatentem vna cum viro impotentiam, ac lapsis octo cohabitationis annis, fuisse inspectam. Ergo matronarum est necessaria. Et quia collusio potest esse inter coniuges etiam post triennij ex actionem. Vnde necessaria erit matronarum inspectio, ne in re tanti ponderis fraus adsit. Sic fatenti tenentur D. Tho. in 4. dist. 34. in exp. pos. lit. Scot. q. vii. Palud. q. 2. a. 2. n. 18. Supplem. Gabr. q. vii. a. 2. prop. 2. & alij asserentes, etiā post triennij experimentum, matronarum aspersionem ac iuramentum coniugum, adhuc septimę manus iuramentum desiderari: quia res magni ponderis est, & potest fortasse collusio immisceri. Ergo vbi non intercedit matronarū inspectio res maiori erit periculo collusionis obnoxia.

556
Minime est necessarium.

Minime necessarium est. Quia c. Laudabilem, in ultimo casu vbi est de hoc sermo, id non petitur. Deinde ne viduis denegetur hoc remedium, ut potest quę per aspectum probare nequeunt, matrimonium haud esse consummatum. Itā Alex. de Neuo ad c. Laudabilem, n. 17. casu 5. Constanus de sponsal. tit. de iis, qui mptias contrahere possunt, n. 66. Sanch. l. 7. dub. 108. n. 6. alliciens ad hanc mentem Abbatem, Cardinalem Prępositum, ac Brunellum.

557
Hoc mihi se-
re certum.

Post triennij experimentum ac utroque coniuge proficiente impotentiam sanum consilium erit coniuges in spectioni dari: at id necessarium non esse puro. Nec obstat crediderim textū ex c. finali allegatū: quia id ad abundantiore cautelam est effectum, teste Abbate n. 10. Cardin. numer. 3. Pręposit. 3. in glos. penult. Et quamvis hi Auctores in maleficio, de quo ibi est sermo, loquantur: at fortior ratio in impedimento frigiditatis naturalis aut arctitudinis militat. Tum quia difficilior dignoscitur impotentia ex maleficio confurgens. Tum etiam quia in maleficio textus in eodem cap. fin. posuit hanc inspectionem: atque ita virgencior erat dubitandi ratio, quam in impedimento naturali, in quo nullus textus eius meminit inspectionis, quando uterque fatetur impotentiam triennio transacto.

DVBIVM CXXXIV.

An pro forma iuramenti septimę manus, requiratur necessario libri Evangeliorum tactus?

Non sufficit qualicumque verborum forma hoc iuramentum præstari, sed necessaria requiritur Sacrorum Evangeliorum libri tangere. Quia c. Laudabilem, de frigid. & malef. dicitur: si autem quod nunquam se cognoverint ambo fatentur septimę manu propinquitum, vel vicinorum honestam, si propinqui defuerint: tunc etiam Sacrosanctis Evangelis, uterque iurando dicit, quod nunquam per carnis copulam vna caro effecti sint. At quando pro iuramenti forma requiritur tactus Evangeliorum, nec iuri satis fit nec valet actus quoad iuris effectus, præstito iuramento absque tactu: Ergo est necessarium. Sic Abbas in n. 3. Alexand. de Neuo. n. 4. Anton. n. 7.

Id non requiritur necessario. Quia consuetudine præscriptum est, id iuramentum super Cruce præstari: quamvis Evangelij tactus iure petatur. Ita Couatrub. cap. Quamvis pactum 1. par. §. 1. numer. 2. Sanchez lib. 7. dub. 108. numer. 14.

Certe quamvis prima sententia vera sit attempto iuris præfati rigore: ex consuetudine vim legis habente id minime necessarium esse præscribitur. Monuerim ad hæc, diversimode præstari debere id iuramentum ab ipsis coniugibus, & a propinquis. Nam coniuges iuramentum de certa scientia debent emitte, nempe vir iurare debet, se bona fide, & absque dolo studiosam operam copulę dedisse: nec potuisse consummare. Mulier autem, per eam non stetisse, nec se fraude aliqua esse usā. At sanguinei de sola credulitate, iurare debent nimirum sibi esse verosimile, coniuges verum dicere. Ratio autem diversitatis est, quia ipsis coniugibus constare potest, se consummare non valuisse, secus consanguineis.

DVBIVM CXXXV.

An triennium experimenti computandum sit a tempore, quo ceptum est a coniugibus copulę incunda vacare?

In impedimento frigiditatis, aut maleficii triennij computatur a die intetate copulę. De frigiditate patet apertè ex cap. Laudabilem, de frigid. vbi Pontifex respondens quæstioni sibi præpositę circa tempus indulgendum ad experiendam copulam naturaliter frigidis, expresse decidit, a tempore celebrati coniugij (supple & copulę intentatę ut probat Sanch. lib. 7. dub. 10. m. 1.) triennium numerandum. At si a tempore per Iudicem destinato computaretur, falsa esset decisio: nam priusquam quæstio de impotentia coram Iudice agitur, ut tempus per ipsum designetur tempus aliquod est transactum, & sæpe longum. De maleficio autem probatur ex cap. fin. de frigid. ibi:

Sectio II. Dubia, De Impedimentis. 269

si confiteri volitis, praefatum virum, & uxorem cohabitasse intra praedictos annos per continuum. Iuncto principio illius textus: Mulier proposuit, quod per multos annos fuerunt simul, & diu cohabitauerunt. Ex his enim apparet, ante praecceptum Iudicis, & lite nondum mota hos coniuges octo annos cohabitasse: & tamen decedit Pontifex; dirimendum matrimonium si intra eos octo annos triennio continuo habitauerint. Non ergo desideratur triennium illud per Iudicem assignari. Ita Sanch. citat. n. 4. & 5. citans Glos. Innocent. Abbat. Cardin. Rosel. Syluest. Marien. & alios. Henriquez lib. 12. cap. 7. num. 2.

561
 Non est continuum.

Triennium experimenti computandum non a die intentatae copulae, sed a die reclamationis, aut a tempore, quo per Iudicem assignatum est. Quia ab hac die praemittitur peccatorum confessio & Eucharistiae perceptio, ac maior diligentia incipit adhiberi, quae in re tanti momenti minimè sunt superflua. Ita Basil. lib. 7. cap. 66. numer. 12. Vbi hanc sententiam saepe tenuisse Rotam testatur ex Farinacio vol. 2. consil. decis. 192. & 226. Et ex 1. Pol. decis. 27. Riccius in praxi, decis. Ludou. de S. Iuan. de matrimonio q. 6. a. 1. dub. 1. affirmat Paulum V. Pontificem approbasse Sacrae Rotae declarationem indicantis triennium esse a die reclamationis computandum, Leand. rr. 9. d. 21. q. 47.

562
 Probabiliter hoc creditur.

Hoc probabilis existimo siue impotentia ex frigidityte, siue ex foeminae arctitudine proveniat. Quia post Iudicis sententiam triennium designantis studiosius coniuges intendunt, se ab huiusmodi impedimento expedire, & evidenter probatur, num adnata sit huiusmodi impotentia. Adnotarim tamen, si ante Iudicis decretum triennalis cohabitatio praecesserit, esse in arbitrio Iudicis, iustis de causis triennium novum ad breuius tempus coarctare.

DVBIVM CXXXVI.

An si triennium experimenti aliquo temporis interstitio interrumpatur, debeat iterum denovo institui?

563
 Debet esse continuum n. 8.

Debet ita esse continuum, ut si tempore aliquo interrumpatur, tempore praecedenti non computato, iterum incipiat. Quia ita expressè deciditur c. fin. de frigid. ibi: Per continuum triennium insimul habitasse. Et quia quamvis non adeo expressis verbis textus loqueretur, sed dubiis, ea est regula generalis, ut in dubio tempus legè aliqua vel canone petitum debeat necessario esse continuum, ut multi Doctores proficiunt, quos refert, ac sequitur Gutier. qq. Canonie. l. 1. c. 1. & 12. n. 24. Qua ratione fere omnium verissima sententia habet, annum novitatus ita continuum esse debere, ut tempore aliquo intermisso, incipere necessario debeat, priori non computato. Sic Cardin. c. fin. & licet non ita clare Archidia. 33. q. 1. in sum. n. 3. & ibi, Bellamera n. 2.

564

Non desideratur tempus triennij ita esse continuu. Eschob. & Mend. Theol. Moral. Tom. III. P. II.

tinuum. Quia verba in decretis civili modo, ac possibili, ac iuxta subiectae materiae indigentiam sunt capienda. I. si cui simplici. 9. ff. de servitutibus. Et ideo aqua quotidiana appellatur, quae duci assidue solet etiam aliquando ducta non sit. l. paulo post princip. v. duo aut. ff. de aqua quotidiana. Et aptius c. fin. de verbis significat. in 6. deciditur, dici aliquem commensalem, ac domesticum alicuius continue licet aliquando pro illius negotiis gerendis absit. Vbi Glos. v. Pro nris, idem ait esse pro propriis. Non enim id verbum continue ita rigide accipiendum est, sed civili modo, ut subiecta materia postulat, & in hac re a solet contingere. Ita Sanch. l. 7. d. 111. n. 1. Basil. l. 7. c. 66. n. 12. Henriq. l. 12. c. 7. n. 2. Hurtad. d. 12. diff. 11. n. 41. Palas d. 4. punct. 14. §. 9. n. 5. Syluest. v. Divortium. numer. 20. nu. 23. Rosel. n. 4. Supplem. Pisanæ n. 5. & alij apud Sancium.

Non dicitur necessario esse continuum.

Ego quidem iudico, continuo triennio coniuges cohabitare, vacando copulae sine dierum intermissione esse moraliter impossibile. Quia saepe morbus illud tempus interfecat, & quia obstant itinera aliaque negotia, quibus virum vacare societas, ac gubernatio domestica cogit: Non exigitur id tempus mathematicè continuum; sed satis est, civili modo, nempe ut toto triennio coniuges copulae vacarint debitis horis, ac locis.

565
 Cum his Doctores hoc certum esse existimo.

DVBIVM CXXXVII.

An suppleendum sit necessario triennij tempus interpolatum;

Non est necessariò suppleendum, sed satis est, vacare copulae, ac cohabitare maiori parte anni cuiusvis illius triennij, ut per semestrem, & unum diem. Quia brevi tempore interpolans cohabitare, ac residere dicitur ut expressè habetur l. si quis ita legaverit. ff. de condit. & demonstrat. & c. fin. de verb. signif. in 6. At tempus minus semestri breue dicitur respectu cuiuslibet anni. Quia iuxta Universitatum constitutiones Scholastici dicuntur toto anno studiis vacare, si semestri & vno die vacent. Sic Hostienf. sum. Alberic. Aftenf. Ioan. de Friburgo, Supple. Pisanæ Syluest. quos citat Sanch. l. 7. d. 111. n. 2. Henriq. l. 12. c. 7. n. 2.

566
 Non necessario suppleendum est.

Necessario est suppleendum tempus, quo coniux arctitudine, aut aliis negotiis implicitus non cohabitavit vacans copulae, ut triennium a lege praescriptum compleatur. Quia c. fin. de frigid. ponderatur toto spatio octo annorum, quod a contractu matrimonij transierat, coniuges habitasse toto triennio, ibi: Intra praedictos octo annos continuum triennium insimul habitasse. Vbi illa particula continuum cum non importet continuitatem triennij (ea enim non est necessaria, ut vidimus) (necessario dicendum est, per illam importari perfectam triennij integritatem: quasi sit sensus: si intra praedictos octo annos integro triennio habitauerunt. Alias superflua esset ea particula. Cum tamen in Decretis Pontificiis nec vna Syllaba superflua sit existimanda. Ita Ioan. Andr. c. fin. n. 9. Archidia. 33. question. 1. in summar. numer. 3. Bellame-

467
 Necessario suppleendum est.

ra ibi. nu. 2. Brunel. de sponsal. concl. 1. 8. declar. 4. n. 15. Mascard. de probationib. concl. 889. nu. 8. Ique supponunt Abbas c. fin. in fine. Alex. de Neuo ibi. n. 18. Præpof. n. 4. Ro. el. v. Divortium n. 4. & alij.

568
A. H. r. u. r. e.
soluio.

Ego quidem existimo sufficere maioris anni partis cohabitationem, sed necessarium esse, compleri triennium, atque ita tempus suppleri interpolatum. Quod tamen non metaphysice intelligo, quasi quodcumque breve tempus interpolatum supplendum sit, sed quando prudentis arbitrio est notabile, ita ut moraliter loquendo, experientia triennij plena non censeatur. Quare sufficit cohabitare triennio sumpto morali modo, ut communiter coniuges cohabitare assolent. Certè durissimum esset, ac probatu difficile ita metaphysice accipere triennium, ut vel unica dies interpolata, supplenda esset. At si simul sex mensibus vir absuit, supplendi sunt: si vero interpolatè uno vel altero absens fuit die supplendi non sunt, etiam si eo triennio dies illi simul computati, eorundem mensium summam conficerent.

DVBIVM CXXXVIII.

An matronæ ad faminarum in speculationem electæ à Iudice, possint recusari?

569
Matronarum
qua iurata re-
cen. 20.

Suppono matronarum qualitates necessarias, ut fidem de coniugum virginitate deponentes, fidem faciant ad matrimonij dissolutionem. Debent esse artis peritæ honestæ, ac bonæ famæ, non leues, aut viles: ne modico precio subornatæ falso deponant. Nec nimia iuventus ob experientiæ defectum, nec nimia senectus ob defectu vius, debet matronis interesse. Non debent necessario esse nobiles, quod nullo iure nobilitas in matronis petatur. Earum electio Iudicis est, non partium, quia potius Iudicium, quam testium munus obeunt. Ut legitime deponant de fæminæ virginitate non satis est, ut illius verenda oculis perspiciant, sed desideratur, ut sagaciter manibus accipiant documentum; sæpe enim non virgines sigillum effingunt. Non tenentur, cum omni moda certitudine testificari, sed tantum veri, similiter iuxta æstimationem, quam ex artis peritia assecutæ sunt. Duæ matronæ sunt necessariæ, & sufficientes, ut de virginitate deponant. Quamvis maior fides soleat adhiberi paucis affirmantibus, quam plurimis negantibus, ac in testimonio matronarum nil distat inter affirmantem, aut negantem propositionem. Peritiores in arte quamvis pauciores pluribus minus peritis debent prævalere. Quamvis regulariter ad fæminam perspiciendam eligendæ sint matronæ honestatis gratia: ac ubi agitur de qualitate altiore peritiam ad iudicandum requirente, quam quæ in fæminis reperitur, ne probationum facultas pereat, aut matrimonium validum dissolvatur, vel irritum approbetur, medici periti adhibendi sunt, qui fæminam inspiciant. Etsi regulariter, publicatis attestacionibus, non possint alij testes admitti saltem super iisdem articulis cap. Fraternitatis,

de testib. & Clement. 2. eodem tit. Id tamen fallit in testibus ad virginitatem fæminæ inspicendam inductis, quales sunt matronæ vel medici; possunt enim post eam publicationem alij induci. His ergo suppositis ex iurium præscriptione, ac Doctorum sententia, quaeritur, num matronæ ad fæminæ inspectionem à Iudice electæ, possint recusari?

Recusari non possunt. Quia cum recusatio sit iurisdictionis declinatio, teste Speculatore tit. de recusar. in princ. & matronæ iurisdictione careant, nulla ratio suadet, eas recusari posse. Et quia arbitrator recusari nequit: at hæ arbitratrices quidem sunt. Sic Anton. ad c. Quintilianus, n. 19. de iur. iur. Gullelm. de cuncto, quem refert, ac sequitur Auenhano, de exequend. mandat. Reg. l. 1. c. 2. n. 10.

Possunt omnino recusari. Quia hæ non sunt proprie testes, sed earum depositio, & declaratio magis est iudicium, quam testificatio ut docent Barthol. tr. testimonior. nu. 12. & Bald. l. 2. n. 4. ff. de feriis. Vnde Garcia de expens. c. 24. nu. 18. ait, has obtinere vicem testium, quatenus deponunt: & vicem Iudicium, quatenus ex forma sententiæ Iudicis, cuius potestate creantur iudicant. Sic Couar. lib. 2. variar. cap. 13. num. 5. concl. 6. Mascard. de probation. lib. 1. c. 47. nu. 120. Garcia de expens. cap. 24. nu. 25. Sanch. l. 7. q. 113. n. 7.

Cum his opinor, monens latam differentiam esse, quando matronæ eliguntur à Iudice, ut semper eligendæ sunt, quam si à partibus eligerentur. Nam electæ à Iudice possunt absolute recusari, nulla alia allegata causa, quam suspicionis: sicut Iudices seculares ex hac sola causa recusantur, leg. Apertissimi. 14. cap. de indicis. iunct. Glof. ibi, v. Recusare, communiter recepta. Quare satis est, & requiritur iuramentum partis recusantis, qua iuret, matronas esse suspectas: sicut ad reculationem Iudicis secularis id iuramentum requiritur, & est satis, ut docet eadem Glof. inibi.

DVBIVM CXXXIX.

An matronæ electæ à Iudice debeant iurare, suo ut testimonio fidem faciant?

Iurare non debent necessariò. Quia c. Proposui. de probat. mentio fit de iuramento mulieris dicentis se non esse cognitam, nulla iurare non debent. quia licet regulariter testes non adstricti iuramento mihi fidem faciant c. Super de testib. l. 1. iurifurandi. C. de testib. At id fallit in articulis peritorum testimonij, ut de obstetricibus ad ventrem inspiciendum assumptis, testatur Glof. l. iurifurandi. verb. iurifurandi. Sic Glof. citata.

Debent necessario iurare. Quia id manifeste colligitur ex c. Fraternitatis, de frigid. ibi: Distribui illis iniungens sub periculo animarum. Et Quæ tandem in fide sua tibi asseruere. Certe cum hæc res sit gravissima, non est rationi consonum, ut absque iuramento fides matronis adhibeatur. Ità Hostiens. ad c. Fraternitatis, n. 2. Ioan. Andr. 5. c. 23. Abbas n. 12. Ancharam. 4. notab. 5. Anton. num. 17. Cardin. numer. 3. Præposit.

Secl. II. Dubia De Impedimentis. 271

Præposit. num. 7. & 8. Alexand. de Neuo nu. 9. 10. & 12. Barthol. Alberic. Aletens. Cucus, Mascard. & alij, quamplures, quos citat, & sequitur Sanch. l. 7. d. 1. 3. nu. 13.

⁵⁷⁵ Hoc certum plane existimo, adiciens, quamvis tum communi partium consensu testes periti electi sunt, non teneantur iurare, (nam tunc fides illorum est ab utraque parte approbata) id nullatenus in matronis admittendum de communi partium consensu electis ad explorandam vxoris virginitatem ad dissolvendum matrimonium. Quia cum nequeant coniuges hac in re cedere iuri suo, agaturque de re tam graui, & ubi subest maximum peccati periculum nil confert consensus, ac approbatio partium, ne Iudex ex officio sufficientissimam, ac superabundantem probationem exigere tenatur, vt suæ conscientia satisfaciatur: eo vel maxime quod in causa coniugali multa Iudex ex officio suppleat.

CAPVT XXXIII.

⁵⁷⁶ Interdixit mulier.

Circa Raptus Impedimentum.

DVBIVM CXL.

An raptus quo femina virum abripit dirimat matrimonium?

⁵⁷⁶ Interdixit mulier.

Nonnulla ex section. 1. recolo, & alia suppono. Ex Tridentin. sess. 24. cap. 6. expresse irritatur matrimonium inter raptorem, & raptam quandiu rapta est in raptoris potestate, non vero si sit à raptore separata, & in loco tuto, ac libero constituta. Certè raptus, quo solis importunis precibus, ac pretio conductæ femina extrahitur, matrimonium non dirimit, nisi tales essent preces, vt violentiæ merito equiparari possent. Verè raptus non est matrimonium dirimens, quo quis opprimat feminam in domo patris. Quia vt raptus dicatur, necessum est, vt femina rapta sit, & traducta de vno loco in alium, in quo sub potestate raptoris sit constituta. In hoc Doctores conueniunt. Quæsierim igitur, num raptus, quo femina abripit virum matrimonij sit dirimens?

⁵⁷⁷ Interdixit mulier.

Est quidem. Quia quamuis loquatur de viro rapiente feminam Concilium: at cum militet eadem ratio in femina pollente viribus rapiente virum infirmiore, raptus eiusmodi dirimet matrimonium. Et quia cum Concilium, & lex vnic. Cod. de rapto virg. loquuntur de viro rapiente feminam, nulla facta mentione de femina virum rapiente, id gerunt frequentioris vsus gratia. Verba autem gratia frequentioris vsus posita in lege eam restringere minime assolunt, quin ad calum minus frequentem ex-

tendantur: vt probat Tiraquell. de retractu Li. gnagier. §. 10. gloss. vnic. numer. 4. Sic Henriquez lib. 1. 2. cap. 1. 4. num. 4. Rodriguez tom. 1. sum. cap. 2. 3. 2. num. 4. Vega tom. 2. cap. 3. 4. casu 157. notab. 5. Gutierrez de matrimon. cap. 88. n. 6. Et Sanch. citandus, ait, hanc sententiam esse valde probabilem, pro qua plusquam quindecim Doctores affert.

⁵⁷⁸ Non dirimit.

Minime hiè raptus matrimonium dirimit. Quia Tridentini decretum de solo raptore loquitur, ibi: Decernit Sancta Synodus, inter raptorem, & raptam, quandiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Ergo extendendum non est ad raptrices feminas cum sit odiosum, & pœnale. Ita Rebell. part. 2. quest. 1. 1. num. 6. Reginald. lib. 3. num. 155. Bonacin. quest. 4. punct. 18. numer. 23. citans Gutierrez. Candid. disquisit. 28. articul. 14. dub. 3. qui male pro hac parte citat Emanuelelem Rodriguez, qui aperte contrarium affirmat. Sanchez lib. 7. d. 1. 2. n. 25. & d. 13. num. 16. Farinac. in praxi crimin. quest. 145. num. 45. Basil. libr. 7. cap. 69. num. 6. Coninch. disputat. 30. dub. 4. Hurtad. d. 13. diffinit. 3. nu. 12. Barbosa cap. 16. in Trid. sess. 24. num. 3.

⁵⁷⁹ Probabilis hoc mihi.

Hanc sententiam reputo veriorē Quia leges non adoptantur iis, quæ rarissime contingunt, sed ea sola, quæ frequenter accidunt, spectant, ac comprehendunt. Leg. Nam ad ea, ff. de legibus. At rarissimum, & vix auditum est, vt femina virum rapiat. Adde, l. vnic. §. c. si quidem, vers. Pœnas autem, ubi pœnas statuit aduersus opem ferentes raptui, volentem vtrumque sexum id efficiens comprehendere, id expresse. Si igitur quando vtrumque sexum comprehendere voluit, non semel, sed vix expresse: non obsecrum indicamentum est, noluisse hac lege comprehendere sexum femineum, dum raptoribus pœnas indicens, solius viri rapientis meminit.

DVBIVM CXLI.

An dirimat matrimonium raptus, quo inuitis parentibus, consentiens femina à domo extrahitur?

SCIO, matrimonium non dirimit, cum virgo, consentiens, ignorantibus tamen parentibus, abducitur. Quia non est propriè raptus, vt omnes fateantur. Lege Henriquez lib. 1. 2. cap. 14. num. 5. & Sanch. verb. Matrimonium, in princ. n. 9. Quæsierim vero, num sit raptus matrimonium dirimens cum femina consentiens, parentibus inuitis abstrahitur?

⁵⁸⁰ Certum suppono.

Est raptus dirimens. Quia verius est raptus in confessione exprimendus tanquam specie diuersum à fornicatione, si femina sub potestate parentum, vel tutorum constituta omnino consentiens, ipsis inuitis, domo abducatur: manifesta enim iniuria illis consentientibus inferatur: sed vero raptori interdicitur coniugium cum rapto celebrare: ergo huiusmodi raptus dirimit. Sic Nauar. lib. 4. consil. titul. de sponsal. cons. 32. num. vnic. Quand in 4. dist. 12. d. vnic. proposuit. 12. Henriquez citatus, num. 4. Sanch. ubi supra, nu. 9.

⁵⁸¹ Est raptus dirimens.

Z 4 Vega.

BAR
MOR
II. IV
IV